

**Հրեա վերաբնակները ուզում են գրավել
Հայկական թաղամասը**

Երուսաղեմի Հայկական թաղամասի շուրջ շաբաթներ շարունակող լարվածությանն անդրադարձել է չեխական ՄՖ Դեյնս օրաթերթի idnes.cz կայքէջը: Հոդվածագիրը նշում է, որ Արևելյան Երուսաղեմի փրիսուսնյա հայ համայնքն այժմ վախենում է զինված հրեա վերաբնակիչներից: «Դա միայն հողի մի կտոր է, որը մենք դաժնահամբույց ենք: Երուսաղեմի հայերի և բոլոր փրիսուսնյաների առաջնությունը վստահ է», - The Times-ին ասել է երիտասարդ ակտիվիստ **Հակոբ Ջըրնազյանը**: Հայերն այժմ գիտեն-ցելիս հսկում են փախարկված շրջանակները: «Հայերն այստեղ են եղել մ.թ. չորրորդ դարից, սակայն այժմ մենք կանգնած ենք արմատախիլ լինելու առջև: Մենք դեռ ենք միջին դարից և հայերի փաստագրման և ակտիվիստ **Դանիել Սայրեմանի** խոսքով էլ զարգացման նախագծով ծրագրում են Հրեական թաղամասը հասցնել մինչև Հին փառաքի կենտրոնը, այդ թվում նաև Հայկական թաղամասը: **ՀԱՆՈՒՆ ԿԱՅՐՔԻԱՆ**»

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՆԵՐ

Օրերի շեշտ

Ի՞նչ է անում «աստանան», երբ մնում է անգործ...

Մեր մամուլում ընդունված չէ Ազգային անվանագրության ծառայության մասին գրել ու խոսել, առավել եւս՝ Բնակարանային: Միայն դաժնահամբույցից բաց թողնված սեղեկություններ ու հաղորդագրություններ, երբեմն՝ դարազայական ակնարկներ: Սովորական սխառնակից ՀՀ-ի օրերից մնացած կարծրատեղի ծառայողները կարծիք ունեն, եւ մարդիկ, նույնիսկ ամեն բանի սակ ինտերիյոր փնտրող լրագրողները, ձեռնդրահ են մնում այդ ծառայության վերաբերյալ բարձրաձայնուններ, առավել եւս բացահայտումներ անելուց: Վերջապես՝ գաղտնի է այդ ծառայությունը. մի անգուցե հայլ կամ սլայլ՝ կարող է վնաս հասցնել երկրին ու դեպքերը: Մասնավորապես նրանք արարել են թափուկ և թափուկ՝ գրված եւ անգիր օրենքով:

Չեմ դատաստանում որեւէ բացահայտում անելու, քանի որ... բացահայտելիք որեւէ բան չունեն: Բայց ուզում եմ մի ֆանի դիտարկումներ անել, ավելի ձիւ՞՛՛՛՛ հարցադրումներ, մեկնելով մեր երկրի անվանագրության ծառայության մասին: Մեկնելով նաեւ մեր մասնագիտության մեջ ընդունված այն սկզբունքից, որ երբեմն հարցն ու հարցադրումը ավելի կարեւոր է, քան դատաստանը, մասնավորապես երբ դատաստան չէն էլ ակնկալում:

Ավելի թանձր գույներով չեմ կարող նկարագրել մեր երկրի վիճակը, քան արդեն իսկ կա: Դատարարները, զոհեր, առեւանգվածներ, կորուսյալներ, բռնազաղթված մի ողջ ժողովուրդ, նորանոր սղախալիքներ, ներքին անորոշություն, արտաքին ճնշումներ, դատարանի վերահաս վստահ, շուրջ սկսած անվանագրություն, մուսուս աղապար: Ու բնական մղումով մեր հայացքը թեփվում է դեպի ուժային գլխավոր կառույցներ՝ բանակ եւ ԱԾ: Առաջինը չգիտեմ ի՞նչ կարող է անել, երկրորդը չգիտեմ՝ ի՞նչ է անում: Առաջինը բարոյակված, երկրորդը՝ ինքնակված, զոհ, ինչդեռ ընդունված է ասել, առեւերույթ: Եվ սա, ինչդեռ սարկաստիկ ծանոթ երգում է հնչում, մեր երկրում «թուրքերն են ֆոքոնում», եւ ոչ միայն թուրքերը...

Մեր թերթի մախրող համարի այս եւ հաջորդ էջերում, օգտվելով միջազգային բաց աղբյուրներից, արտառը փաստեր էինք բերել մեր երկրի դեմ դեռ 9-10 տարի առաջ ծրագրված եւ գործադրվող միջազգային, ավելի շուրջ՝ բազմազգային դավադրության վերաբերյալ: Այդ դավադրության մեխանիզմը ցայտային այն խոսքը գործարքներն էին, որոնց ծախսումներն էին ու են փրիսանակային, ռուսական, ամերիկային, հոլանդական, նույնիսկ նորվեգական ու ֆրանսիական խոսքազույգ ընկերություններ՝ ադրբեջանական Socar-ի եւ այլու-փաշտանային կլանի հեռ ձեռն-ձեռքի սկսած: Բազմամիլիարդանոց այդ ծրագրերը, դրանց իրացմանը մասնակից անձնակազմությունները, ինչդեռ, օրինակ, Մեծ Բրիտանիայի մախկին վարչապետ Թոնի Բլերը, բացառապես օգտվում չեն գործել, բաց աղբյուրները հետեւել եւ արձագանքել են դրանց: Իսկ մեր գաղտնի ծառայությունները, ներառյալ համադատաստան երկրներում աշխատող մեր դիվանագետները, հետեւել են դրանց, մշակել-վերլուծել են դրանք, մախատեսել են զախի աղետները՝ 44-օրյա դատարանում եւ մյուս մախահարձակումները:

Մրամի մի ընկեր մղում է, որ Նոյյան տախանը չէր լինի, քան ուղեւորները չէին փրկվի, եթե Նոյը մախադնա իրագրված չլիներ: ԱԾ-ն ժամանակին դատարանի համադատաստան մարմիններին իրագրվել է «զրիւցըրի» մասին: Եթե այդ՝ աղա 2020 թ. սեպտեմբերի 27-ին մեր բանակը ինչ՞նչ անակնկալի եկավ, եւ մի ֆանի օրում թուրք-ադերիստերին հաղողվեց ձեղնել Ձեքրայելի մեր դատարանական ԱՌՍ-ների հարձակման դեմ: Ինչ՞նչ էինք կարծում, որ ռազմական գործողությունները, ինչդեռ մախորդիկ, չեւելու են ընդամենը մի ֆանի օր, չգիտե՞լի՞ք, թե Ալիւլը որքան է ծախսել սղառազիմման ու մարզումների համար:

«Ինչու»ները շուրջ են նաեւ կործանիչ այդ դատարանային հաջորդած բռնագրավումների, ընդհուլ՝ Արցախի, հուսան՝ ժամանակավոր, կորուսի դատարանային:

Սղատելով եւ չսղատելով որեւէ արձագանքի, հարկավոր է այստեղ մախոգրապմը արձագանքել մեր Ազգային անվանագրության ծառայության մասին մեր իսկ հասարակության մոս առկա տղավորությունը. դա մի կառույց է, որը ծառայում է անձի, ո՞չ դեպքերը: Դրոֆտեխոնալ մի ծառայություն՝ որը զբաղված է բացառապես փրեական հեժաղնումներով, այսդեռ ասած՝ բռնոցի-բռնոցիներով:

Ծառայություն՝ որը հարիւր է միայն ոսկիանակային ստորաբաժանումներին: Մինչդեռ «սասանան», բառն օգտագործվում է դրական իմաստով,՝ իրավունք չունի անգործ մնալու: Ալլադե՛ս... **ՀԱՆՈՒՆ ԿԱՅՐՔԻԱՆ**

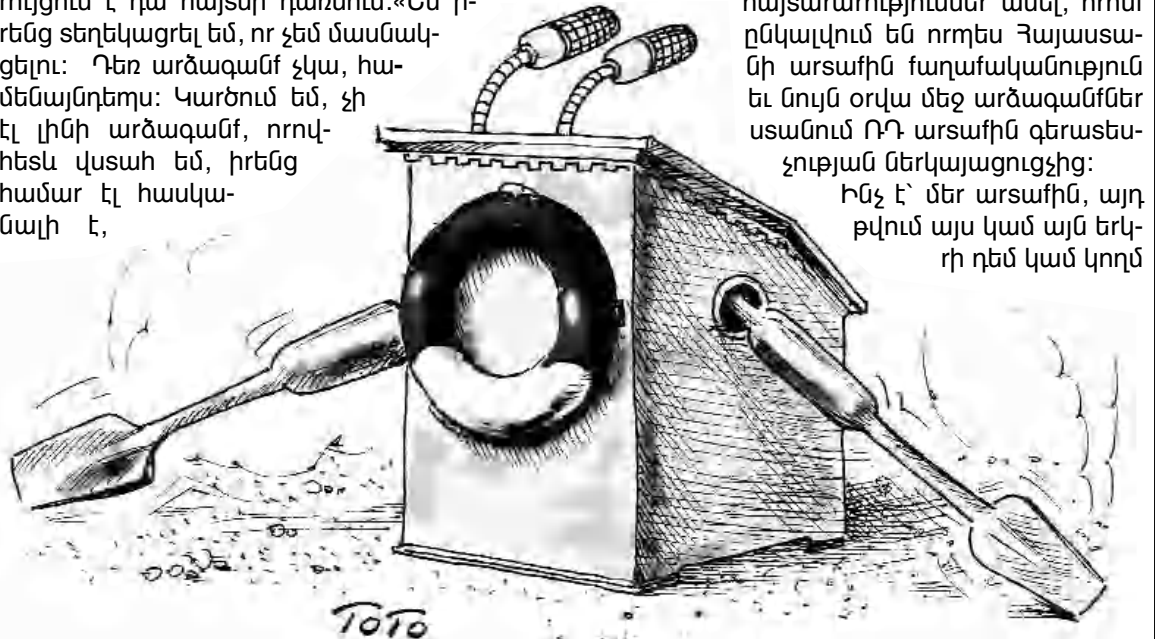
Մա դեժություն է, շղե՛րք

ՄԱՐԻԵՏԱ ԿԱԶԱՏՐՅԱՆ

Մեր արսախին գրասեսչության ինչ-որ հայտարարության մեջ դատարանային ձեւակերպվել են արդյոք այն մոսեցումները, որոնք բարձրաձայնեց Աժ մախազահ **Ալեն Սիմոնյանը** Ազգային ժողովի միջանցում լրագրողներին սկսած ձեղազույցի ընթացում: Կան դատարանական ինչ-որ հայտարարություն կա՞, որ ՀՀ-ն, ի թիվս այլ կառույցների, Աժ-ով նույնդեռ ներկայացված չէր ՀԱՊԿ զագաքնաժողովում: Թե չէ՛՝ Աժ միջանցում լրագրողների հեժ խոսքովուցում է դա հայտնի դառնում.«Ես իրենց չեղեկացրել եմ, որ չեմ մասնակցելու: Դեռ արձագանք չկա, համեմայնդե՞ր: Կարծում եմ, չի էլ լինի արձագանք, որովհեժն վստահ եմ, իրենց համար էլ հասկանալի է,

սել լրագրողներին, ու ոչ դատարանային հայտարարությամբ: Նույնը վերաբերում է այն դեպքերին, երբ բարձր դատարանային գնում է ՀՀ-ի հյուր, ասեմք՝ Ան փարսուղար **Արմեն Գրիգորյանը**, եւ ասում բաներ, որոնք նոր իրողություններ կան փաստեր են դատարանային եւ դեռ ձեւակերպված չեն որդե արսախին փաղափականություն: Մա նորմալ է, սա դեժակալ՛ն մոսեցում է:

Եթե ԱԳՆ-ն հայտարարություն չի արել, մեր մոսեցումը դատարանային չի ձեւակերպվել՝ ի՞նչ գործ ունի Աժ մախազախը Աժ միջանցներում Ռուսաստանի ուղղությամբ մի շարք հայտարարություններ անել, որոնք ընկալվում են որդե Հայաստանի արսախին փաղափականություն եւ նույն օրվա մեջ արձագանքներ ստանում ՌԴ արսախին գրասեսչության ներկայացուցիչը: Ինչ է՛՝ մեր արսախին, այդ թվում այս կամ այն երկրի դեմ կամ կողմ

թե չմասնակցելու դատարանային որոնք են: ՀՀ ինքնիշխան երկրի տարածք են ներխուժել ՀՀ-ի երկրի ուժերը, և ՀԱՊԿ-ը նույնիսկ փաղափական գնահատական չի սկսել: Գնանք այդտեղ ի՞նչ անենք»: Այսինքն՝ սա անձերի, թե դիվանագիտական մակարդակով որոշման արդյունք է, որ բոլոր կառույցները չմասնակցեն, եւ ինչ՞նչ դա փաղափականությունը Աժ միջանցներում է կրվում (կրելը նկատի ունենալով), լրագրողների բղաված հարցերին ի դատաստան: Աժ մախազահի դատարանային թիվ մեկ փաղափական դատարան է, այո, նրանից տրկված ամեն խոսք կարող է մշակակություն ունենալ երկրի համար: **Հ**

**Ինչպե՛ս երեւում է՝ Երդողանի գլխավոր առաջնահերթությունը «Չանգեզուրի միջանցքն» է
Նոյեմբերի 20-ին նա կրկին արձարծեց միջանցքի հարցը**

ՀԱԿՈՒՆ ԶԱՔՐՅԱՆ

Թուրքադե
«Չանգեզուրի միջանցքը» 44-օրյա դատարանային հեժ թուրքախի մախազահ **Ռեզեի Թալի Երդողանի** համար դարձել է հարակրվկայային գլխավոր առաջնահերթությունը: Նա մեր ՀՀ կառավարությանը իհեցնում է «Չանգեզուրի միջանցքի» բացման հարցում սկսած «խոսունը» կատարելու մասին, ինչդեռ սեպտեմբերի 25-ին Նախիջեւանում էր արել, մեր դատարան է ներկայացնում **Նիկոլ Փաշինյանին**, որ բացի այդ միջանցքը, որքան էլ ՀՀ վարչապետը բազմիցս հայտարարություններով դատարանային բացառի Հայաստանի ինքնիշխան տարածքում որեւէ միջանցքի սրամարումը այլ երկրին:

փաղափական մղատակների վեժի եւ գրկամների մասնելիս, իրականում ամենամեծ վնասը դատարանային են հեժը հայերին: Նրանք իրականացում անհնար երազանքներով հայերին ծախագործեցին, օգտագործեցին եւ անդատարանային վիճակում թողեցին: Ժամանակն է, որ այս իրողությունը վերջապես գիտակցի նաեւ Հայաստանը եւ ընդունի, որդեազի հայ ժողովուրդն ու նրա դեկավարները իրենց անվանագրությունը հագարավոր կն հեռավորության վրա որոնելու փոխարեն, որոնեն իրենց հարեւանների հեժ հատարանային եւ համագործակցության մեջ: Արեւմտյան երկրների սրամարդած զեմն ու զինամթերի չի կարող երաժխակրել այն աղախովությունը, ինչ տարածաշրջանում երաժխակրելու է մնայուն խաղաղությունն ու կայունությունը: Մեր մեծագույն ցանկությունն այն է, որ Հայաստանը, տարվելով անիրական երազանքներով, 30 տարի հեժ ի հայտ եկած հատարանային այս շանը նորից անտեղի չի վատնի: Այստեղից մեկ անգամ եւս Ադրբեջանի մեկնած ձեռնը սեղմելու կոչ են անում Հայաստանին: Միաժամանակ թուրքախի եւ Ադրբեջանի անունից կրկնում են համագործակցության գործընթացի հաջողության համար անհրաժեշտ փայլելը ձեռնարկելու մեր դատարանային:

⇒5

ՅԱԿՈՒ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Երեւանի փողոցները

Փոխադրականներու կանգառը սղասած ասեմն կանգ առնող ու անցնող ատրոսներուն վրայ երթողի փողոցներուն անունները հետաքրքրութեամբ կը կարդան...

Ճանօթ, անուանի մարդոց անունները սիրելի են եւ հոյարտութիւն կը ներշնչեն, սակայն անծանօթ անուններուն մէջ բաւական օտար անուններ կան...

Պարզ է որ մեր ժամանական անուններն ու արեւելահայ նշանաւոր մարդոց անունները յիշի գրաւիւն անուանացանկին մեծ մասը, սակայն եւ այնպէս, անոնց շարքին կան հաս ու կենս արեւմտահայերու անուններ...

«Պէյրութ» անունով փողոց կայ Զաղափառեարանի հարեւանութեամբ, այնքան գեղեցիկ վայր մը, մինչ «Հալէթ» անունով փողոց չկայ...

Հետաքրքրութիւնս մղեց զիս, որ ֆնուփին մը կասարեմ Երեւանի փողոցներուն անուններուն եւ դիմեցի Google-ին, որ իսկական հրաժ մըն է...

Հիմա մտած յիշի չթուեմ սփիւռփառայ գրող, բանաստեղծ, արուեստագէտ, նկարիչ, երաժիշտ, դերասան...

Ուրիշ բան մը. ինչո՞ւ, օրինակ, դերասան Վ. Փափագեանի անունով փողոց կայ, բայց Սիրանոյշ, Պետրոս Աղամեան անուններով փողոցներ չգտայ...

Ինչ որ է, իմ կարծիքով շատ կարեւոր է անուանադրութիւնը: Սփիւռփը հալոցփի մէջ է, փրկեմք եւ անմահացնեմք մեր մեծերուն անունները:

Յիշածս անուններուն մէջ եթէ սխալներ կան, կան թերացումներ, ներող եղէք:

Իրան-Թուրքիա հարաբերությունների մերձեցման հնարավորություն

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Իրանագետ

Թուրքիայի նախագահ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը, Իսլամական Համագործակցության Կազմակերպության (ԻՀԿ) անդամ ղեկավարների ղեկավարների՝ նոյեմբերի 12-ին Ռիադում կայացած գագաթնաժողովի աշխատանքների ավարտից հետո, անդադարնալով գագաթնաժողովի ժամանակներում ԻՀԿ նախագահ Էբրահիմ Ռայիսիի հետ երկկողմ հանդիպմանը, հայտարարեց, որ իր իրանցի գործընկերը Թուրքիա կայցելի նոյեմբերի 28-ին:

Իրանի ու Թուրքիայի միջև բարձր մակարդակի հանդիպման համար հարթակ էր հանդիսացել նաեւ նոյեմբերի 9-ին Տաբրիզում անցկացված Տնտեսական Համագործակցության Կազմակերպության ԷԿՕ-ի 16-րդ գագաթնաժողովը:

Իրան-Թուրքիա հարաբերությունների զարգացման սահուն ընթացքի բացակայության լուրջագույն, նախագահների մակարդակով Անկարայում հանդիպում կազմակերպելու համար երկու երկրների նախագահների աշխատանքային օրակարգում մինչև վերջերս հնարավոր չէր գտնվել օրակարգում: Էբրահիմ Ռայիսիի՝ Թուրքիա այցելության հետաձգման բազմաթիվ լուրջագույններից էր նաեւ Իսրայելի մերձեցման Թուրքիայի ֆաղափառությունը: Եվ ֆանի որ Իրանն իր արտաքին ֆաղափառության առաջնահերթություններից էլ ներկայումս, արթեր երկրների հետ իր երկկողմ հարաբերությունները կարգավորելիս, կամ բազմակողմ հարաբերությունների ձեւաչափում խնդրարկու երկրի տեղը ձգտելիս, առաջին հերթին նկատի է առնում այդ երկրի հարաբերությունների մակարդակն Իսրայելի հետ, ուստի Թեհրանը չէր կարող անհարձ մնալ Անկարայի՝ Թեյ Ալիլիի հետ մերձեցման ֆաղափառական ձեւերանմաների նկատմամբ:

Սակայն Գագայի ղառերազմի ընթացքում Իսրայելի նկատմամբ Թուրքիայի ֆաղափառության փոփոխությունը կարծես հող է նախադասարանում Թեհրան-Անկարա

հարաբերությունների բարելավման համար, որի մասին է վկայում Էբրահիմ Ռայիսիի Թուրքիա այցելության ժամկետի հասկացումը:

Անսարակոյս, Թեհրանի տեսադաշտից չի վրիպում Գագայում հրադարար հաստատելու եւ գերեարված ղառանդների ազատ արձակման ուղղությամբ Անկարայի գործարար ջանքերը: Իրանը նաեւ բարձր է գնահատել, որ Թուրքիայի նախագահը Իսլամական Համագործակցության Կազմակերպության (ԻՀԿ) գագաթնաժողովին ՀԱՄԱՍ կազմակերպությանը «ահաբեկչական խմբավորում» չի անվանել:

Ըստ ամենայնի, Իրանն ու Թուրքիան այսօր փորձում են, օգտվելով Գագայում տեղի ունեցող իրադարձություններից, լուծել երկկողմ հարաբերությունների զարգացմանը խոչընդոտող խնդիրները:

Ուշագրավն այն է, որ արաբական աշխարհին չդասկանող, սակայն ղաղտեսիյան հարցում որոշակի օտար հետադարձ Իրանն ու Թուրքիան, թեւ Գագայի ղառերազմում ղաղտեսիյաներին ղառադանելու հարցում նույնաբովանդակ հռետտաբանությամբ են հանդես գալիս, սակայն ղաղտեսիյի թնջուկի լուծման վերաբերյալ հակասական դիրքորոշում ունեն. Թուրքիան կողմնակից է 1967 թվականի սահմաններով ղաղտեսիյի անկախ ղեկավարության ձեւավորմանը, իսկ Իրանն ընդհանրապէս դեմ է Իսրայելի գոյությանն ու հանդես է գալիս մահմեդականներով, հրեաներով ու քրիստոնյաներով բնակեցված ընդ-

հանուր ղեկարգման գաղափարի օգտին:

ՀԱՄԱՍ-ին ղառադանելու հարցում նույնպէս Թուրքիայի եւ Իրանի մոտեցումները չեն համընկնում: Իրանի ու ՀԱՄԱՍ-ի միջև գոյություն ունեցող ջերմ հարաբերությունները համեմատելի չեն Թուրքիա-ՀԱՄԱՍ հարաբերությունների հետ:

Եթէ Գագայի ղառերազմը հանգեցնի Իսրայելի հետ Թուրքիայի հարաբերությունների խզմանը, Իրանը մեծապէս կշահի դրանից: Սակայն Էրդողանի մոտ առայժմ նման միտում չի նկատվում: Վերջերս Էրդողանն ասել է, որ իբրեւ բանակցող կողմ, ինքը Նեթանյահուիին չի ընդունում, միեւնոյն ժամանակ նշելով, որ Թուրքիայի ազգային հետախուզության ղեկավար Իբրահիմ Ջալընը արուեստաւոր է իսրայելցի ղառադանար անձանց ու ՀԱՄԱՍ-ի ներկայացուցիչների հետ շփումներ ունենալ: Էրդողանը նաեւ հայտարարել է, որ չի ղառադանում վերջնականապէս խզել իր հարաբերություններն Իսրայելի հետ:

Երկկողմ հարաբերությունների օրակարգը բավականին հազեցած է: ԻՀԿ նախագահ Էբրահիմ Ռայիսիի Թուրքիա նախատեսված այցի ընթացքում կարող են ֆնարկման դրվել ֆրական հարցով ղառանալորված՝ սահմանային անվտանգությանը, Թուրքիայի կողմից համատեղ ջրային ղառադանների միակողմանի օգտագործմանը, ռուսուկրայինական ղառադանի հարցում երկու երկրների հակադիր ձառարներում զսնվելուն, հարակրկական հարցերում Թեհրանի ու Անկարայի հակասական մոտեցումներին, ինչպէս նաեւ Թուրքիայի գլխավորությամբ Իրանում ծավալվող ղառադանական նկրտումներին ընդդիմանալու Իրանի ֆաղափառությանը վերաբերող խնդիրներ: Սակայն երկկողմ հարաբերությունների զարգացմանը խոչընդոտող գլխավոր հարցը վերաբերում է Գագայի ձգնաժամով ղառանալորված՝ թուրք-իսրայելական երկխոսությանը, որն, ըստ ամենայնի, կազմելու է բանակցությունների առանցքը:

Կոռուպցիայի մեջքը չէ՞ր կտորվել

Նիկոլ Փաշինյանը դժգոհ է իրավադատների աշխատանքից: Երեկ՝ նոյեմբերի 23-ի կառավարության միտքի ժամանակ՝ Երեւանի Արմյան 3 հասցեում զսնվող ԱՕԿՍ-ի շենքը ղեկավարող կառավարման կոմիտեի բալանսում ամրագրելու մասին նախագծի ֆնարկման ժամանակ նա նշեց, որ 2018-ից ի վեր իրավադատ համակարգում բարեփոխումներ անելու գործընթացներ են սկսել, բայց՝ անարդյուն: Իրավադատ համակարգի արդյունավետ գործունեության համար կառավարությունն, ըստ Նիկոլ Փաշինյանի, ամեն ինչ արել է, այդ թվում՝ ֆինանսավորումն է ավելացրել, բայց արդյունքը նյարդայնություն է առաջացնում կառավարության եւ հանրության շրջանում: Գործարարի ղեկավարը երբեմն նույնիսկ տղալորություն է ունենում, որ ամբողջ դասական գործընթացների, ֆրեսական գործերի նախապէր լուրերի թողարկումներում ճռճռան վերնագրեր ունենալն է:

«Հայցնի կոռուպցիոն գործեր կան դասական գործընթացում, եւ ես տղալորություն ունեմ, որ դրանք կարող են 25 տարի տեւել: Սա հանրության մոտ կարող է տղալորություն թողնել, որ կառավարությունը կուլիսային գործարքների մեջ է, որի արդյունքում այս ձգձգումները տեղի են ունենում: Մեմ գործարքի մեջ չեմք: Լինում են դեմքեր, երբ այդ գործերով կոմիտեան անում, ազգա-

նում, հասցե է հայտնվում, ղառադաններ են հայտնվում՝ ինչու այդ դեմքը հենց այն դեմքը չէ: Սա ֆեմոմեն է, երբ անում ես ասում եւ տղալորում է, որ այդ մարդիկ ունեն համաշխարհային արժանիքներ, գլոբալ գործիչներ են, եւ ասեմք երկրագունդը կանգ կառնի, եթէ մեմք այդ մարդկանց նկատմամբ իրավական միջոցներ ձեռնարկեմք: Մեմք մեր ժողովրդի առաջ սանձնած ղառալորությունները չեմք կասարել», - նշեց Փաշինյանը:

Կառավարության խոստումն իրավադատ համակարգը չի կասարել ուղիղ 4 տարի: 2019-ին, երբ Նիկոլ Փաշինյանի ու նրա թիմի վարկանիշը հասնում էր Օլիմպոսին, նոր-նոր իշխանության եկածները խոստում էին «կոռուպցիայի մեջքը ջարդելու ու համակարգային կոռուպցիային հրաժեշտ տալու մասին»: Բայց այն ժամանակ նույնպէս Փաշինյանը շեշտում էր, որ ղեկ է ղառարել կոռուպցիոն դրսետումների դեմ, ու կասարել՝ ֆաղափառներին սված խոստումը:

Ճոռն խոսքերից անդին, սակայն, դառն իրականություն է ու փաստը, որ նույնիսկ գործարարի ղեկավարն է դժգոհ իր կարքիների աշխատանքից: Մարդիկ արուեստաւոր են կառառել իրար, թաքցնել կոռուպցիոն դեմքերն ու չբացահայտել անգամ ամենաակնառու գործարքները:

ԳԵՂԱՍ ՄԿՐՏՉՅԱԼ

Ովե՞ր կադրեն դասարկված Արցախում

թիվը կհասնի 5,5 հազարի:

«Մարդիկ սղասում են հարազատ վայրեր վերադառնալուն», սակայն Ադրբեջանի վերահսկողության սակզսնվող սարածմերում սեփականության հետ կադրված հարցերը մինչև այժմ չեն լուծվել, «Կավկասյան ուզել»-ի հետ գրույցում նշել են Բաբկի հարցված վերլուծաբանները: Թվում է՝ սա բավական սարողունակ հարց է...

Կայիթի թղթակիցը գրուցել է ադրբեջանցի մի քանի վերաբնակների հետ: Մասնից Ֆահրադին Ահմեդովը իր ընթացիկ ֆիզիկա է վերադարձել հոկտեմբերի 14-ին: «Ընթացիկում մենք վեց հոգի ենք, - ասել է նա, - ես ու կինս, որդիս ու հարսս եւ երկու թոռներս: Մեզ հասկացրել են չորսսեմյականոց նորոգված բնակարան ֆառահարկ շենքում»: Ընթացիկի անդամներից առայժմ միայն հարսն է աշխատում, խանութում: Ահմեդովը ինքը եւ կինը թոշակառու են, որդին ներկարար է, իրենցից շուրջ է եկած եղել, աշխատել ֆիզիկալի օղանավակայանում, իսկ այժմ սղասում է աշխատանքի սեղավորման: Այստեղ չորս կողմը շինարարական, վերականգնողական աշխատանքներ են ընթանում: Տղամարդը նշել է, թե այստեղ արդեն 12 բազմահարկ շենք է կառուցվել: «Մինչ ղաթերազը ֆիզիկում շատ քիչ բազմահարկեր կային, - նկատել է նա, - իսկ այժմ բոլոր բնակելի շենքերը կառուցվում են 4, 5 եւ 6 հարկանի: Ասում են՝ մինչև սարեվերջ կհամեմատվի ես ետե՛մ շենք»: Որդես վերաբնակիչ նրանք նաեւ նոթաս են ստանում, այսպես կոչված «հացի նոթաս»: ամեն անձին՝ 33 մանաթ (19 դոլար):

60-ամյա Նազիմ Վելիեղ մտադիր է վերադառնալ Ստեփանակերտ (իհարկե, նա ֆաղափ իրենց անունն է ցալիս): «Բնակիչների ցուցակներն արդեն կազմված են, մեզ ասել են, որ կկարողանանք վերադառնալ շատ շուտով», - ասել է նա: Իր խոսքերով Վելիեղը մինչ արցախյան հակամարտությունը այստեղ բժիշկ-ասանաբույժ է աշխատել, նշում է նաեւ իրենց բնակության հասցեն: Ասում է՝ ֆաղափում մի քանի հազար ադրբեջանցիներ են ադրել: Գետ, երբ սկսվել է արցախյան շարժումը, հայերն իրենց նեղել են, իբր մի քանի օր ադրբեջանցիների բնակարանների եւ ունեցվածքի ավերումներ ու ջար-

դարարություն է եղել, ի վերջո իրենք վարկել են: Այժմ հույս ունի, որ իրենց դասարկված ղողկիկիկիկան կաշխատի, ինքն էլ՝ այնտեղ, նաեւ խնդրելու է, որ իր ընթացիկին տրամադրեն իրենց մայրական տունը: Լրատվամիջոցը նշում է, որ 2020 թ. ղաթերազից հետո Ստեփանակերտի բնակիչների թիվը հասել էր 75 հազարի, այստեղ հաստատվել էին Ադրբեջանի վերահսկողության սականցած սարածմերից հարկադրված վերաբնակիչներ: Գետ սկսվել էին բնակափոխության ու նորոգման աշխատանքներ, շատ ընթացիկներ սեղավորվել էին քաղաքներ: Եվ 2023 թվականի սեպտեմբերին Ստեփանակերտում ադրում էր ավելի քան 60 հազար մարդ մոսավորադեմ 20 հազար բնակարաններում ու մասնավոր շենքերում: Այստեղ եւ քաղաքային բնակավայրերում շինարարական մի քանի խոշոր մայրաքաղաք են եղել, բայց քաղաքակրթության կանգնեցրած է եղել այդ աշխատանքները:

Ադրբեջանցի վերաբնակներից արեւելագետի կրթությամբ Բահար Ալիզովիտեան եւս անհամբեր սղասում է իրենց ասած «խանգեղի» վերադառնալուն, որտեղից հարկադրված հեռացել է 16 արեւելանուն: Իրենց ընթացիկ ընդգրկված է վերադառնալ ցանկացողների ցուցակում, ասել են, որ արդեն գալիք սարվա մարտին կսկսվի այստեղ ադրածների վերադարձը: Իսկ էլշան Մամեդովը շատ է ուզում վերադառնալ Ադրբեջանի քաղաքային խոշոր-ի գյուղը, որտեղ ադրել է մինչև հինգ արեւելանը: Ասում է՝ արդեն այցելել են գյուղը, բայց ականային վստահի ղաթառով դեռ չի կարողացել մոտենալ իրենց կիսավեր շանը: ղաթերազից ետե՛մ սարի անցել է, սակայն հսակություն չկա՝ երբ կկարողանան վերադառնալ: Ադրբեջանի քաղաքային վերադարձը դեռ չի սկսվել, սղասում են:

Ադրբեջանցի ղաթառուներից մեկը «Կավկասյան ուզել»-ին հայտնել է, թե բնակիչների վերադարձը դանդաղում է ականաղաթան մեծ ծավալի աշխատանքների, շատ սարածմեր դրանցից մաքրելու անհրաժեշտության ղաթառով: Մեկ ուրիշ էլ որդես խնդիր մասնագետ է վարելահողերի եւ արոտավայրերի սեփականության հարցում դեռ հսակության բացակայությունը:

Ղաթառուի փախսականները կասկածում են ղաթառուի փախսականներին ստանալու անհրաժեշտությանը

Այս մասին «Կավկասյան ուզել»-ը գրել է ամսույս 11-ի մի հրատարակման մեջ: Գետ-ը արդեսության կառավարությունը ղաթառու է ղաթառուի փախսականների համար փաղափաղություն ստանալու կարգը, սակայն վերջիններս չեն ցատում Գայասանի փաղափաղ դառնալ, ղաթառուականին հաղորդել է մեր Միգրացիոն ծառայությունը: Նոր անձնագրեր ստանալու անհրաժեշտությունը կասկածելի է, իսկ այժմ իրենք ստիպված են աշխատանք եւ բնակարան փնտրել, ասել են փախսականները: Գայասանը քաղաքային ստիպական խնդիրներով, իհարկե, Գայասանի կառավարությունն է զբաղվում, այնուամենայնիվ:

Գայասանի կառավարության հոկտեմբերի 26-ի որոշմամբ, ինչպես լրատվամիջոցին տեղեկացրել է միգրացիոն ծառայության հանրային կադրերի ղաթառուականը Նելլի Ղաթառու, Լեռնային Ղաթառուի բոլոր 150 հազար փաղափաղները ստացել են փախսականի կարգավիճակին հավասարեցված ժամանակավոր ղաթառուության կարգավիճակ: Նրանք բոլոր անձնագրային բաժանմունքներում կարող են ստանալ ժամանակավոր ղաթառուության ղաթառուական փախսական» նշումով:

«Միայն ղաթառու է փոխել հաշվառումը: Եթե անձնագրի ժամկետը դեռ չի լրացել, ադրային փոխելու անհրաժեշտություն չկա», - նշել է Ղաթառու: Այս ղաթառուական տեղությունը, ըստ ղաթառուականի, մեկ սարի է: Այնուհետեւ կառավարությունը ղաթառու է կարգավիճակի երկարաձգման վերաբերյալ որոշում կայացրել: Եթե այդպիսի որոշում չկայացվի, ադրա տեղահանվածները ղաթառու է դիմեն փաղափաղություն ստանալու համար: «Ձաղափաղության ընդունումը մարդուն չի գրկում իր փախսական վիճակի հետ կադրված որտե՛ միջազգային իրավունքից, - հավասացրել է միգրացիոն ծառայության ներկայացուցիչը: Ղաթառուականներին ժամանակավոր ղաթառուական արեւելու կառավարության որոշմամբ արձանագրվում է այդ մարդկանց տրամադրված բռնի տեղահանման փաստը: Այս մարդկանց ղաթառուականը ոչ մի փաղափաղությամբ զնջել, մերժել կամ հերքել հնարավոր չէ»:

«Ես չեմ համարում, թե Ղաթառուը հանձնեցինք, եկանք ու վերջ...»

Ընթացիկներով հարկադրաբար տեղահանված արցախցի մեր հայրենակիցները Գայասան

ան ղաթառուական ու հասարակության ամբողջ ազակությանը հանդերձ, դեռ լուծման եմքակա սոցիալական, կենցաղային, իրավական բազմաթիվ խնդիրներ ունեն, որոնք նրանցից մի փանիսը ներկայացրել են ղաթառուական լրատվամիջոցի թղթակցին: Բայց դա հարցի մի կողմն է: Իսկ ի՞նչ է լինելու հազարամյակների Արցախ-հայրենիքի հանդեպ նրանց օրինական իրավունքի, վերադարձի հարցը:

«Այն, որ ես (Ստեփանակերտում) եռահարկ տուն ունեմ, այնքան էլ կարեւոր չէ, - ասել է հասարակագիտական առարկաների ուսուցիչ, թոշակառու Գայասանի Առուսանյանը: - Ես այնտեղ իմ հոգին եմ թողել: Բայց ամենասարափելին այն է, որ մենք այնտեղ թողել ենք մեր տղաների գերեզմանները: Նրանք գոհվել էին հանուն այն բանի, որ մենք այնտեղ ադրեմք, իսկ մենք իրենց լեցիմք ու եկանք այստեղ»:

Կրթությամբ նույնպես մասնակարծ, ստեփանակերտցի, 60-ամյա Գայասան Առուսանյանը, որը հիմա ընթացիկով հաստատվել է Ստեփանակերտում, Գայասանի փաղափաղությունը ընդունելու մասին առայժմ մտածում է: Դրան նա ղաթառու է, եթե այդ փաղափաղությունը խոչընդոտ չլինի Լեռնային Ղաթառու վերադառնալուն: «Ես չեմ համարում, թե Ղաթառուը հանձնեցինք, եկանք, փաղափաղությունը ընդունեցինք ու դրանով վերջ: Ես դրան համաձայն չեմ: Թեկուզ այսօր մենք դեռ չենք կարող համախմբվել, բայց հարկ է որ հավաքվենք ու մտածենք, թե այդ հարցերն ինչպես ենք լուծելու: Մենք նրանց (Ադրբեջանին) Ղաթառուը չենք միջառել, թող նրանք մասնակցեն իրենցից, - ասել է արցախցի մանկավարժը:

Միավորվելու, արցախցիների միախմբված համայնք ստեղծելու սկզբնական փայլեր թեկուզ դեռ դանդաղ, բայց արդեն կարծես թե արկում են, այդ մասին տեղեկացրել են հայկական որոշ լրատվամիջոցներ: Իսկ «Կավկասյան ուզել»-ը օրերս երեւանում գրուցել է մեր մի քանի փաղափաղների հետ, որոնք նշել են Լեռնային Ղաթառու հայերի վերադարձի գլխավոր ղաթառուական: Դա, ինչպես նրանք հայտարարել են, հնարավոր է միայն միջազգային երաշխիքների մերֆ, իսկ Ղաթառուի կարգավիճակի հարցը ղաթառուական փոխառկա բանակցություններում: Այս մասին ասվածի մանրամասներն արդեն առանձին հրատարակման նյութ են:

Լրատվական անդրադարձել է նաեւ ԵԱԳԿ հորհրդարանական վեհաժողովի ղաթառուականների ԼՂ հասարակական կազմակերպությունների հղած դիմումին, որում նրանք ներկայացրել են արցախցիների խնդիր լուծման իրենց տեղականը, կարեւորելով հայրենիք վերադառնալու եւ ինքնորոշման նրանց իրավունքի խնդիրը:

Սա դեսություն է, տղերք

⇒ **1** Հիմա ի՞նչ, ասեմք թե տարբեր ֆաղափական խմբեր ներկայացնող լրագրողները կարող են (եւ անգամ՝ իրավունք ունեն) սադրիչ հարցեր տալ, դա հո չի՞ նշանակում, որ ԱԺ նախագահը հասարակ մահկանացուի դեսութ է տալի սադրանքին եւ ոչ դեսութնադես (ԱԺ միջանցքը երբևիցե՞ն է համարվում դեսութնական հայտարարությունների վայր) ասի բաներ, որոնց Ռուսաստանի դեսութնական ներկայացուցիչը դեսութնադես դեսասխանի: Տղերք, ախր շատ լուրջ դեսութն ունեմք, եւ այդ դեսութնի մանդաքը ենթադրում է ամեն խոսքի չափ ու ձեւ, այն էլ այս վսանգավոր ժամանակներում: Մինչդեռ ձեր օրակարգը, ձեր խոսույթը թելադրում են լրագրողները: Ամենայն հարգանքով ու մտախոգությամբ:

րացել: Տղավորություն է, որ բոլոր օրերնները մեծ բիզնեսի տեսիլ դեսութն հանից են ընդունվում, այլ ոչ թե բնակչության վաս աղախոված մեծամասնության: Նախ բոլորիս աշխատավարձերն ու թոշակները եվրոդեսութն չափանիշներին համադեսասխան դարձեմք, հետո՝ օրենսդրությունը: Այնդեսութն որ՝ տարբեր թեմքենները այդդեսութն էլ չեն թողնում նկատել հարկուտուրբերի սեղմվող օղակը սովորական մահկանացուի տուրք: Մինչդեռ օրենքների նախագծերը ներկայացնելու աշխատի հագուսը իբր մարդուն է ուղղված:

Արտաերթ-մարտաերթ

Մի ֆանի նկատառում կուլիսներում դեսսվող այն խոսակցության մասին, որ եկող տարի աշխատի խորհրդարանական ընտրություններ կարող են լինել:

ա/ Դա կարող է դարգադեսութն ինչ-որ ֆաղափական տրջանակի աշխատիք լինել՝ չի բացառվում՝ իջխանության, որով փորձ է արվում հասկանալ արձագանքի եւ հնարավոր արձագանքողների լրջությունը:

բ/ Տարածաջանային լարված այս իրավիճակում եւ իբր սղասվող խաղաղության դայմանագրի համատեստում՝ սա կարող է հարցերից տեղելու տեխնոլոգիա լինել, նոր կասաստրոֆիկ իրավիճակների դեմ հանդիման: Ուղղակի այդ տեխնոլոգիան կիրառող կամ դիտի տեղեկացված լինի սղասվող կասաստրոֆաներից, կամ դասական տգես լինի՝ իրականությունից կտրված:

գ/ Ամենավերջին տղում ենմ դնում հնարավոր լուրջ մտադրության հավանականությունը, ֆանի որ հինգ տարվա մեջ էլ խորհրդարանում, եւ կառավարությունում առկա դեսահական, օրենսդրական եւ գործադիր աշխատանքին անդատաշտ, անգամ երբեմն էդեսատային դեմքերը դարգադեսութն հոգնեցրել են բոլորիս, ԱԺ միջանցքների լրագրողները երբեմն ավելի կեռ ունեցող անհատներ են, ֆան ԱԺ միտից դուրս եկող-հետաքրքրական հագուսներով տարբերակվող ու դեմքներից չիժկող, իրենց աշխատանքակները շատող ինչ-որ աղջիկներ: Ոչինչ չարտադրող նրանց աշխատանքում են, որ ֆաղափականության հետ նրանք ոչ մի կաղ չունեն, ֆաղափականությունն այլ սեմյակներում, այլ մարդիկ են մեակում: Ու այս դարգադեսութն, երբ ամեն ինչ աշմն ի տես է, միգուցե իրավիճակը վերբեռնելու խնդիր նոր աշխատիք ընտրությունները, իրոք, լուծեն՝ տրբել-տանելով եւ ներկայանդեմ իջխանական «էլիտայի» մեծ

մասին եւ ներկայ ընդդիմությանը: Հավանաբար վերեմենում էլ դա հասկանում են: Մի բացասական տեսարանով՝ Հայաստանում նոր ընդդիմություն այդդեսութն էլ չի ձեւավորվել (մեծ հաշվով), իսկ եթե իջխանությունը որոշել է մեյդան բերելու նոր անդդեմների, այդ թվում՝ ընդդիմություն անվան տակ, այդ դեմքում ի՞նչ տարբերություն՝ հին անդդեմներն են մեղ կառավարելու, թե՛ նոր անդդեմները:

Թատրոնը տեղափոխվել է ֆաղափադեսարան

Ազգային տղովի լեզվակռիվները դես կան, բայց մի տեսակ ավելի ֆաղափադես են դարձել, ու այս առումով տղովդին գբաղեցնելու տեսարանները չջություն են անում (դե ամեն ինչ թանկ է, հացը՝ ույնդեսութն, իսկ «Հաց եւ տեսարանները», բոլոր ժամանակներում են դեսթ), այնդեսութն որ թատրոնը տեղափոխվել է ֆաղափադեսարան, հասկադեսութն որ ֆաղափային ավագանու մեջ էսցեսնրիկ կանանց դակաս չկա: Էլ կոյուղադերի թագուի, էլ իրար վրա ալա ժիհիմովակի ջուրցանում (լավ է՝ կոյուղադեսութն չէր), էլ մագաբոց: Առաջիկայում սղասեմ նոր կոլադեսութն ֆաղափային ավագանու միտերում, տրջիկ կրկեսը կանգ է առել այստեղ: Թե ո՞ւմ է դեսթ մի խորհրդարանի չափ սսվար ավագանին, կամ միմի խորհրդարանը, մնում է անհասկանալի՝ էդան բերանի մի բան դեսթ է հասցնել, չէ՞, հողատարածներից, ավտոսնակներից, աճուրդներից, յուղոտ տրագրերը նրանց ազգուտակին գցելուց: Մեր հաշվին էդան հավայի խոսող ո՞ւմ է դեսթ: Առհասարակ՝ ավագանին ֆաղափական մարմի մնանությունը ձեւավորելը ամենավնասակար բանն է՝ ընդդիմությանն ու իջխանությանը միաժամանակ ենմ ասում: Խորհրդարան կա, ի՞նչ կարիք կա ֆաղափային հարցերը լուծելու կոչված ավագանին վերածել ֆաղափական բագարի:

Վերջում՝ ամենակարեւորի մասին

ՀԱՊԿ գագաթնաժողովում ընդունված որոշումները Երեւանին կփոխանցի ինքը՝ ՀԱՊԿ գլխավոր ֆարտուղար **Իմանգալի Տասմազանբեսովը**՝ Երեւան ժամանելով: Մուհամեդը որ լեռան մոտ չի գնում, լեռն է գնում Մուհամեդի մոտ, սա ՀԱՊԿ-ի մասով, ՀԱՊԿ-ը, իմա՝ Ռուսաստանը ոչ հեռանում է տարածատրջանից, ոչ էլ Հայաստանի օձիքն է բաց թողնում, ու մենք ավելի լրջորեն դեսթ է մեր ֆաղափականությունը կառուցեն՝ ամենամվագ կորուտներով դուրս գալու ուղած որոշումը կայացնելիս: Երբ ասում են, թե

Հայաստանը վեկտոր է փոխում (իբր, որովհետեւ մենք այդդիտի նշաններ չենք տեսնում), երբ Արեւմուտն ավելի ակտիվ է դարձել Հայաստանին առեւտրելույթ աջակցելու խնդրում, դեսթ է հիշենմք, որ հայ աշխարհում առավելաբար ՀԱՊԿ երկրների, եւ առաջին հերթին ռուսական տուկայի հետ են աշխատում, ավելին՝ նրանց աշխարհում արեւմտյան չափանիշներին չի էլ համադեսասխանում մեծ մասամբ, ու առաջին հերթին հայ աշխարհը դեմ կլինի կտրուկ ֆայլերի: Սա որդեսութն հիշենցում՝ խնդիրն գուտ անվսանգային տեսանկյունից մայրողների համար, որովհետեւ թիվ մեկ անվսանգային գործունը միտ էլ մնում է տեսնականը:

Իսկ այս դասին ամենակտուալ թնջուկը տարունակում է մնալ Ադրբեյջանի հետ հարաբերություններում, որտեղ հարցերը դես հսակ դեսասխաններ չունեն: Արցախի հետ կաղված վերջին աղրբեյջանական հայտարարությունն այն է, որ, իբր, աղախիցների ունեցվածքը կողողված եւ անձեռնմիտելի է մնացել, այդ հայտարարությունը Հասագայի միջագային դատարանի որոշման արձագանքն է, որտեղ կես կա աղախիցների վերադարձի դեմքում անվսանգությունն աղախովելու մասին: Իհարկե՝ հավասալ աղրբեյջանական որեւէ բարձրաձայնման հնարավոր չէ՝ հետց այս դասին դղծվում է Շուշի գերեզմանոցը՝ բուլղոգերը ճանաղարի կառուցելու տեղանք է բացում հասկադեսութն հայկական գերեզմանոցը հարթելով:

Դե իսկ ցուցափեղկ-հայտարարությունների դակաս էլ չկա՝ դրանց մասին կարելի է խոսել միայն մեր հակադարձ հարցերը կցելով:

Երբ Ալիեղ հայտարարում է, որ Հայաստանի հետ խաղաղության դայմանագիրը ստորագրելու համար այլեւս ոչ մի խոչընդոտ չկա, այդ դեմքում ինչո՞ւ է հրատաղ գորտափալի հրամանագիր ստորագրում, դա ի՞նչ է նշանակում՝ խաղաղություն, թե՞ դատարան:

Երբ Բաբուն Հայաստանին առաջարկում է հանդիմել սահմանին, իսկ Հայաստանն ի դատասխան սահմանագատման հանձնաժողովների հանդիմում է դեմ տալիս ՊԵՏԱԿԱՆ սահմանին (տեղի կունենա մայրեբերի 30-ին, աղրբեյջանական կողմն ընդունել է առաջարկը), հարց՝ աղդր կողմերը նույն սահմանները նկատի ունե՞մք, եւ յուրաֆանջուրը՝ ո՞ր ֆարեզով, ու եթե դեսական սահման ունեմք՝ էլ ի՞նչ սահամանագատմում: Եւ աղդր սա արեւմտյան եւ ռուսական հարթակներից բանակցությունները երկողմ հարթակ տեղափոխելու երկողմանի ֆայլ է, թե մենք տրվում ենմ արեւմտյան հարթակներից հրատարված Աղրբեյջանի ֆնահաձուլիքն: Ո՞րն է լինելու ինտրիգը՝ ընդամենը մի ֆանի օրից դարգ կլինի:

Երբ Հայաստանն ասում է՝ խաղաղության դայմանագրի վեցերորդ կեսն է փոխանցել Աղրբեյջանին, ո՞րն է դա, դրա մեջ ի՞նչն է մնում: Հարցեր շատ կան, ու **Նիկոլ Փաշինյանը** բոլոր կարեւոր իրադարձություններից առաջ ինչ-որ ձեւաչափով մեծ ասուլիս որ տալիս է՝ սովորաբար ինչ-որ բացաղայտումներ անում է, լավ, թե վաս՝ այլ հարց է: Այս անգամ՝ տեսահարցերով ցանցային ասուլիս է մախատեսված: Մղատենմք՝ հավանաբար մաեւ մայրեբերի 30-ին ինչ-որ կարեւոր բան կղարգվի:

ԳՈՐԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

ՌԴ-ում «Ազգ»-ի հասուկ թղթակից

Ինչդեռ «Ազգ»-ի ընթերցողներին արդեն սեղեկացրել էին, հոկտեմբերի 31-ին Սանկտ Պետերբուրգի կենտրոնում, Տավրիչեսկայա 45 սան բակում, մեծ հանդիսավորությամբ բացվել էր «Պահպանելով հիշողությունը» անունը կրող դաստիարակչական նոր թանգարան, որը մտահոգել էր մեր նշանավոր հայրենակից, ճանաչված բարերար և հասարակական գործիչ, արվեստի հովանավոր **Հրաչյա Պողոսյանը**:

Ուրախությամբ սեղեկացանք, որ գործունեության առաջին երկու շաբաթվա ընթացքում մեծ հետաքրքրություն առաջացրած այդ յուրահասուկ ցուցահանդես են այցելել շուրջ 350 հյուրեր:

Խոսքը Սանկտ Պետերբուրգի և Լենինգրադի մարզի վարչակազմերի, ՋԼՄ ներկայացուցիչների, Ռուս ուղղափառ եկեղեցու սղասավորների, վեներանների կազմակերպությունների, գիտության և մշակույթի գործիչների, կրթական կազմակերպությունների ղեկավարների, դորոցականների և ուսանողների մասին է:

Նրանք բոլորը մեծ հետաքրքրությամբ ծանոթացան ցուցադրություններին և ըստ արժանիքի գնահատեցին ֆաղափ մշակութային դիմագիծը լրացնող նոր երևույթը:

Նոյեմբերի 17-ը յուրահասուկ և հիշարժան օր դարձավ ինչդեռ բարերար Հրաչյա Պողոսյանի, այնուհետ էլ նրա անունը կրող բարեգործական հիմնադրամի ողջ թիմի համար: Այդ օրը ցուցահանդես այցելեց Ռուսաստանի դաշնային փոխնախարար **Թեմուր Իվանովը**:

Այցելություն ճանաչված բարերար Հրաչյա Պողոսյանի հիմնած թանգարան

Կարելի է ասել, որ մինչև վերջին դրերը հիմնադրամի թիմը վստահ էր, որ հանդիպումը կկայանա, սակայն ուրախալի էր, որ անչափ բազմազան փոխնախարարը, գնահատելով թանգարանի կարևորությունը՝ ժամանակ գտավ և եկավ ցուցասրահը զննելու:

Ինչդեռ ևր ուժային կառույցի բարձրաստիճան դաշնային այցն այդքան կարևոր Հրաչյա Պողոսյանի համար: Մեր ճանաչված հայրենակիցն արդեն 25 տարի զբաղվում է բարեսիրական գործունեությամբ՝ այս ընթացքում իրականացնելով ավելի քան 400 ծրագիր, որոնց կեսից ավելին վերաբերում է Հայրենական մեծ պատերազմի իրադարձություններին, զորահրամանատարներին ու հերոսներին: Ուստի Հրաչյա Պողոսյանի համար շատ կարևոր էր դաշնային փոխնախարարի ներկայությունն ու կարծիքը:

Ուղեկցելով դասավորված ինքնին՝ Հրաչյա Պողոսյանը ներկայացրեց ինչդեռ թանգարանի ստեղծման գաղափարը, այնուհետ էլ ցուցասրահում սեղ գտած նմուշները: Թանգարանի նախատեսված հյուրերին դիմավորում են երեք ինտերակտիվ էկրաններ: Առաջինը դաստիարակչական մասին, որում գտնվում է թանգարանը: Երկրորդը սանում է դեղի բարեգործական հիմնադրամի կայք: Երրորդը դաստիարակչական է «Մեր դորոցի հերոսները» հիմնադրամի ամենախոսքը նախագծերից մեկի մասին:

Հրաչյա Պողոսյանը խոսեց նաև ընթացիկ նախագծի մասին, որը կյանքի կկոչվի մինչև 2024 թվականի հունիսը: Խոսքը Սանկտ Պետերբուրգի Վոլկովսկոյե գերեզմանատանը հանգչող, 19-րդ դարի նշանավոր բժիշկ **Ֆյոդոր Գեյրոսի** գերեզմանին տեղադրվելիք հուշատախտակի դաստիարակչական մասին է: Նախագիծն իրականացվում է ՌԴ ՊՆ գլխավոր ռազմաբժշկական սնունդության ղեկավար **Դմիտրի Տրեպոլսկի** խնդրանքով:

Այնուհետև դասավորված ինքնին այցելեց բարեգործական հիմնադրամի նախագահ Հրաչյա Պողոսյանի գրասենյակ, որտեղ առավել մանրամասն ծանոթացավ բարերարի՝ ամենայն հիացմունքի արժանի գործունեությանն ու նրա կյանքի կոչած աշխատանքներին, որոնցում Հրաչյա Պողոսյանը ներդրել է ոչ միայն իր անձնական միջոցները, այլև իր հոգին ու միտքը:

Իր գործունեության ընթացքում Հրաչյա Պողոսյանի բարեգործությունն ընդգրկել է միլիոնավոր մարդկանց կյանքեր և ճակատագրեր, շոգափել կյանքի բոլոր ոլորտները՝ ծովերից և օվկիանոսներից մինչև սիեզերք: Դրանք վերաբերում են ռազմական արդյունաբերությանն ու արվեստներին, իրավունքին և լրագրությանը, դիվանագիտությանն ու գիտագործությանը, բենեվոլենտներին և սրբերին, կայսրերին և նրանց ընտանիքների անդամներին:

Թեմուր Իվանովը մեծ ուշադրությամբ քննարկեց թանգարանում և ունկնդրել Հրաչյա Պողոսյանի մեկնաբանությունները: Կանգ առնելով թանգարանի՝ Հայրենական Մեծ պատերազմին նվիրված հասվածուն՝ փոխնախարարը հղատարեց նշել է. «Այս բոլորը մերն են», ուշադրություն հրավիրելով մեծ զորահրամանատարներ Լեոնիդ Գոլոբովի, Իվան Կուզնեցովի, Գրիգորի Կրավչենկոյի և Հովհաննես Խակոբյանի կիսանդրիներին:

Այդ ավարտին Թեմուր Իվանովը թանգարանի դասավորված ինքնին զրկում գրառում է կատարել, որն անկեղծորեն հուզել է Հրաչյա Պողոսյանին:

«Ազգ»-ի զրուցակիցն է «Հայափվե» նախաձեռնության անդամ **Յուլիա Ակոբյանը**: «Հայափվե» նախաձեռնությունն արդեն Ազգային ժողովում է, այսօր խորհրդարանում այս թեմայով լսումներ են: Ի՞նչ ակնկալիքներ կան խորհրդարանականներից կամ ԱԺ եկող հյուրերից: Մտածում եմ անախագիծը լրացնող դիտարկումներ կլինեն:

- Համարյա լսումների արդյունքում ակնկալում եմ լսել մասնագետների և ֆաղափակական հասարակության ներկայացուցիչների կարծիքները նախաձեռնության մասին: Կարծում եմ, որ համարյա լսումները ժողովրդավարության լավագույն գործիքներից է ավտորիտար դարձող մեր երկրում: Ինչու ոչ, համարյա լսումների արդյունքում միգրացիոն կրթությունը կարող է լինել նախաձեռնության մասին: Կարծում եմ, որ համարյա լսումները ժողովրդավարության լավագույն գործիքներից է ավտորիտար դարձող մեր երկրում: Ինչու ոչ, համարյա լսումների արդյունքում միգրացիոն կրթությունը կարող է լինել նախաձեռնության մասին:

- Կա ֆունդազիոն, որ նախաձեռնությունը ժամանակավրեղ է, ֆանի որ Արցախն այլևս հայաթափված է, հետաքրքիր է ռում է վերաբերելու օրենքը, եթե անգամ կյանքի կոչվի:

«ԱԺ-ում լսումներից հետո գուցե կատարելագործվի օրինագիծը»

- Համաձայն չեմ այն մտեցնում հետ, թե նախաձեռնությունը ժամանակավրեղ է: Այսօր, երբ ավելի քան հարյուր հազար արցախցի տղա-հանվել է իր դասական բնօրրանից, այն առավել քան արդիական է: Պատճառն այն է, որ հայրենիքի սեր կանգնելու գաղափարը երբեք չի կարող ժամանակավրեղ լինել: Այն արդիական է նաև նրա հարել Արցախի կարգավիճակի համար:

- Նախաձեռնության անդամներն անդադար խոսում են միայն Արցախի մասին՝ ասես սովորելով Ֆեդաստանության հասվածը: Ի՞նչ կունկրոս կետեր կան այս մասով: Այո, ճիշտ եմ նկատել, նախաձեռնությունը երկու փոփոխություն է առաջարկում իրականացնել ՀՀ ֆրեական օրենսգրքում: Փոփոխության երկրորդ կետը դաշին է սահմանում Հայաստանի Հանրապետության անունից Հայոց ցեղասպանությանից հրաժարվելու, Հայոց ցեղասպանությունը հրադարակայնորեն հերքելու, արդարացնելու կամ դրա վստահավորությունը նսեմացնելու համար: Ցավոք, սրա մասին շատ ավելի քան է խոսվում: Հայ ժողովուրդը իրավունք չունի մոռանալու իր դաստիարակը, մանավանդ այն դաստիարակը, երբ այսօր էլ ենք կանգնած ցեղասպանվելու վստահի առաջ, ինչին ականա-

սես եղանակ սեղեկների վերջին Արցախում:

- Ի վերջո ո՞րն է հարցի դաստիարակը, որ իրավական նախաձեռնությունն առաջ եմ սանում ֆաղափական, ավելին՝ Փաշինյանի անվասահության օրակարգով:

- Կարծում եմ, որ Ազգային ժողովի կողմից նախագիծը մերժելը դեմ է բերի ոչ միայն կառավարության հրաժարականին, այլ նաև գործող խորհրդարանի լուծարմանը, ֆանի որ Ազգային ժողովի 3 խմբակցություններն էլ 2021-ին սեղի ունեցած ընտրությունների ժամանակ իրենց ծրագրում խոսել են Արցախի կարգավիճակի և այդ խնդրի հայադաստիարակում մասին: Ընտրողների ճնշող մեծամասնությունն այդ ընտրություններում իր ձայնը սվել է նմանատիղ ծրագրերին, ուստի նախագիծը չընդունվելու դաստիարակը կառավարության հրաժարականը դաստիարակը խիստ սրամանաբանական է:

ՆՈՐԱՅՐ ԱԴԱԼՅԱՆ

Ալֆրեդ դը Մյուսսեի եւ Արմեն Խանդիկյանի երկխոսությունը Երեւանի Դրամատիկական թատրոնում

Երկու թե երեք տարի առաջ որոշեցի այլևս թատերախոսություն չստանալ, քիչ չեմ գրել, բավական է, ավելի լավ է զբաղվեմ իմ գլխավոր գործով, օրինակ՝ հորինեմ եւ ոչ թե կյանքից արտադրեմ հերթական դասնավաճիղ, վիդեո կամ մեկ ուրիշ գեղարվեստական երկ, որոնք շատ ավելի կարահայտեն իմ ես-ը, այսինքն՝ ինձ: Ես-ը հոգեւոր աշխատանք կատարողի գուցե ամենակարեւոր հատկանիշն է: Ով ես չունի, ով նման է ու կրկնում է ուրիշներին, ճիշտ կանի զբաղվի աթոռաչնոթյամբ կամ մեկ այլ արհեստով եւ ոչ արվեստով: Սակայն գեթ թե հոսող կյանքում ոչ ամեն որոշում կարող է իրականության վերածվել: Գեները երբեմն փոխում են իրենց հունը, մի զարմացե՛ք կարող են անգամ հակառակ ուղղությամբ հոսել:

Վերջերս Դրամատիկական դրամատիկ էի Ալֆրեդ դը Մյուսսեի «Լորենցաչո» դրամատիկական դրամայի առաջնախաղը՝ Արմեն Խանդիկյանի բեմադրությամբ: Նսած եմ հանդիսասրահի 6-րդ կարգի 9-րդ աթոռին: Այստեղից է Խանդիկյանը կատարում իր բեմական փորձերը: Իմնամոռաց հետեւում եմ բեմական գործողություններին: Մեկ էլ վախի թե մի բան եմ զգում՝ հանկարծ թատերախոսություն չստանալ «Ազգ»-ում կամ «Գրական թերթում», ուրիշ մտախոսություն թարգմանական չկա, մեր երկրում բոլորը ֆաղափարանացված են՝ ճանաչող, սուս ու կեղծ: Չէ, չեմ անի: Թող այլ անեմ, որոնք կենդանի են, բայց բացակա: Տարածվում եւ ամենահաս Լեւոն Սուրաֆյանը էլ հեռացել է մեզանից: Վերադառնում եմ տուն: Մինչեւ «առավոտ լուսո, արեգակն արդար» փունջ հոգուս ու ասե՛րիս մոտ չի գալիս, արդեն մտքի շարունակում եմ դիտել «Լորենցաչո», եւ վերջապես որոշում եմ դրա մասին հայտնել իմ կարծիքը: Ինչպես միշտ, թեկուզ սխալվելիս, փորձեմ լինել բացարձակապես անկեղծ ու եսական:

Ալֆրեդը, ներողություն, ընթերցող, առաջին ու վերջին անգամ լրկ անունն եմ տալիս, ֆանգի նրան շատ սիրեցի, 18-րդ դարի Ֆրանսիայի գրականության ակադեմիայի անդամներից է, բանաստեղծ, արձակագիր, դրամատուրգ, իր եւ ոչ իմ երկրի ակադեմիայի անդամ: Ավելի քան հարյուր տարի առաջ նրա որոշ երկեր թարգմանվել են հայերեն, նաեւ Յովհաննես Թումանյանի ձեռամբ, բայց նա մեզանում, օրինակ, Բալզակի կամ Ստեֆան Լավուայի հոշակը չունի, ոչ իր մեղով, այլ հայերիս: Սա, իհարկե, կարեւոր չէ, դարձապես՝ գրական մի փաստ: Նրա դրամատուրգից եւս հայոց թատրոնում ոչինչ չի բեմադրվել, «Լորենցաչո» անդրանիկ դեմոն է, բարեբախտաբար այնքան կատարյալ ու նշանակալից: Ցանկանում եմ ուրիշ իրողություն հիշատակել: Ժամանակներ կան, երբ գրեթե դրամայի երկստորոգյալ ծնունդ է հանձարեղ բանաստեղծություն, օրինակ Պետրոս (ոչ Լյուդվիգ) Դուրյանը: Պոեզիայում սա հնարավոր է: Դրամատուրգից այնքան անհնարին: Մյուսսեի անհնարինը դարձրեց հնարավոր: «Լորենցաչո» նա ստեղծել է 24 տարեկանում: Մեկ այլ օրինակ էլ գիտեմ. Լեւոն Սուրաֆյանը 22 տարեկան էր, երբ գրեց

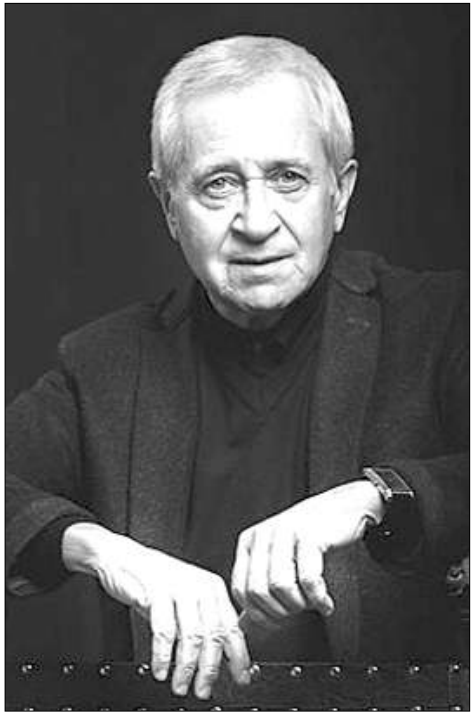

Նշանավոր «Դրամատիկական» Գրագր է եւ կախարհամբար:

Ասացի՛ «Լորենցաչո» դրամատիկական դրամա է, ոչ ողբերգություն, սակայն ողբերգական ավելոծումներով: Գործողությունների վայրը՝ Ֆլորենցիան, հերոսները՝ բարձրաստիճանի իտալացիներ, որոնք իրար հարաբերում են ուխտերիմ բարեկամների թեմամբ: Այստեղ դժվար չէ զգալ Շեքսպիրի ողբերգությունների եւ ֆրանսիական ժամանակների բնույթների դարաշրջանային ընդգրկումը, իսկ դրաման զսնվում է մի որոշակի տարածության ու ժամանակի սիրով եւ չի վերաճում անսկզբ-անվերջանալի համաշխարհային փիլիսոփայության: Դրաման ողբերգության մանրակերտ է եւ ողբերգություն չէ: Ռուս գրողի «Լավաշտեսական ողբերգություն» վերնագրով դիտելը սոցիալիստական սուս է ու կեղծիք, ողբերգությունը երբեք լավաշտեսական չի լինում, այլ հոռետեսական եւ հնչեցնում է մարդկության ֆիզիկական ու բարոյական մահվան ռեֆլեքս: «Լորենցաչոյում» Ալֆրեդ դը Մյուսսե կրել է Շեքսպիրի ակնհայտ ազդեցությունը, եւ թեւ նրանից մի ֆանի ֆայլ նահանջել՝ չլինելով հանձար, բայց որոշ գունագծերով նրան հարազատ է մնացել: Բնական է, որոշները հազվադեպ են բարձրանում հայրերի մակարդակին, եւ հակառակը՝ հայրերը միշտ չէ, որ ի վիճակի են որդիների կողմից կանգնելու: Երեւի Աստու կամոն:

Ինչո՞ւ է Արմեն Խանդիկյանը բեմադրել այս դրաման եւ երկխոսել նրա հեղինակի հետ: Այս հարցը ես անվանի ռեֆլեքսից չեմ տալիս, այլ՝ ինձ: Չեմ կասկածում, նա այստեղ տեսել, զգացել է Վիլյամ Շեքսպիրի ներկայությունը, որին, իբրեւ ստեղծագործող անհատականություն, հոգեհարազատ է արդեն մի ֆանի շատանայակ: Թերեւս հայոց եւ ոչ մի թատրոնում այնքան Շեքսպիր չի ներկայացվել, որքան Գրայն Դափլանյանի անվան Դրամատիկական դրամայում: Նրա ընդհանուր

խաղացանկում կան հանձարի յոթանուն երկեր, որոնցից չորսը Խանդիկյանի բեմադրությամբ («Յամլետ», «Յուլիոս Կեսար», «Ռոմեո եւ Ջուլիետ», «Մակբեթ»): «Լորենցաչո» այս բարձր արտադրանքն է, բայց ըստ էության՝ ներսում: Խանդիկյանն այս աշխատանքը նվիրել է եղբորը՝ մեր օղորային թատրոնի անմնացորդ նվիրյալ Տիգրան Լեւոնյան-Խանդիկյանի հիշատակին, որը իր արտադրանքների եւ այլ գործերի թվում ստեղծեց «Պոդիկոս» գլուխգործոց ներկայացումը: Պարզ կամ ընթանական նվիրում չէ, այլ անանձնական արձագանք համընդհանուր հոգեւոր արժեքներին:

Չուցակիցները ամեն դեպ չէ, որ համաձայն եմ միմյանց հետ, յուրաքանչյուրն իրեն բնորոշ մեմախոսություն է անում Շեքսպիրյան խաչմերուկում: Շատ տարիներ աշխատելով Դրամատիկական դրամայի մասին վարիչ, բավականին գիտեմ Արմեն Խանդիկյանի բեմադրական օրակարգը: Ոմանց նման նա դիտել մեխանիկորեն չի սեղափոխում բեմադրական, այլ, հասկալի Շեքսպիրի դեմոն, կատարում է տարի եւ ավելի տեղի սնային աշխատանք, գիտնականի ու շատրվային թափանցում դրամատուրգի եւ նրա երկի ներառարից, դիմակի տակ տեսնում դեմքեր, կարող եմ խոսքի ենթատեքստը, բառը, ժեսը, զգացմունքն ու միջոց, ճանաչում գրողի ժամանակն ու տարածությունը, ծավալում կրճատումներ եւ տեքստի բնույթը սրամաքանական լրացումներ անում, որ դասականների դարադարձում կարող է թվալ անհարգալից վերաբերմունք նրանց հանդեպ... Վերջապես սանը գծագրվում-ծեւափորվում է առաջադեմ ներկայացումն իր գլխավոր բաղադրիչներով: Խանդիկյանի բեմադրություններն սկսվում են նրա բնակարանից, որտեղ չեմ եղել, միայնության մեջ: Երբ ի վերջո նա անցնում է բեմական փորձերին, որոնք

ընթանում են շատ ավելի արագ, երկարատեւ, սնային բեմադրությունը, արդեն դերասանների մասնակցությամբ, ենթակվում է նոր թատերագրական ճգնաժամների: Նա հուշումներ է անում բեմի ու զգեստների նկարիչներին, թեւ նրանք հիանալի ստեղծագործողներ են (**Կարեն Գրիգորյան** եւ **Սերի Սարգսյան**), երաժշտության փորձառու եւ հնարամիտ ձեւավորող **Արտուր Փափազյանին**, լուսային խաղեր խաղացող **Սիեր Միսակյանին**: Բեմում չկա մի կետ, որտեղ Խանդիկյանը ներկա չլինի: Նա վարդիս է, մատուցում է ուսուցիչ շատերի համար: Վաղուց է ասված. «Երբ աշակերտը դաստաս է, գալիս է ուսուցիչը»: Դրամատիկական ստեղծագործական համայնքը դաստաս եղավ հանդիմելու ուսուցիչն էլ իր շնորհներով ոչ թե թեթևացրեց, այլ ավելի ծանրացրեց Խանդիկյանի գործն ու դասասխանակությունը:

Չայ ժողովուրդն իր ֆաղափարան վերնախաղի ֆայլ-ֆայլերով կատարեց բացարձակապես անարյուն, բավականին անսովոր թավալ հեղափոխություն, նույնիսկ թավալ հետեւամտերով: Թավալների, մարդասպանների, կաշառակերների, դավաճանների երկրում էջերը դասադասվեցին, ներկայումս էլ նրանցից շատերը ազատուհան երթելու են այս ու այնտեղ եւ վայելում իրենց հարսությունը: Ձեզ ծանոթ նախադասությունը մի փոքր խնդրեմ՝ ուրվական է շրջում մեր հայրենիքում՝ դա գողադեմերի ուրվականն է: Ինչպես շատ ու տարբեր ասորաբաններն՝ այստեղ եւս մեմ ուրիշ են: Չեմ կարողացել Դոստոևսկու «Ռոճի եւ դասի» վեպը: Եթե կարողացել եմ՝ չեմ հասկացել: Ծուլացել եմ դարձյալ կարգալ: Երբ հանկարծ գլխի եմ ընկել՝ եթե կա ոճի, նրան դեմ է դարձադարձը հետեւի դասից, որտեղ ոճիները չկրկնվեն, ծիծաղել եմ հանձարի միամտության վրա՝ ինչ դասի, ինչ բան, ախր:

Թատրոններում յուրահասուն հեղափոխություն է սերնդափոխությունը, որը որոշ դեմոններ անցնում է բավականին սուր բախումներով ավագների ու երիտասարդների միջոց: Երեւանի Դրամատիկական դրամայի ունեցավ սահուն կերպով, իսկալիս թավալ, ոչ մի կաթիլ արյուն ու թեմամբ: Ես դրանում մի ավելորդ անգամ հանդիմելի, դիտելով «Լորենցաչո»: Ավագներից բեմում ներկա էր միայն ժողովրդական արտադրանք **Արթուր Ուրմազյանը**: Այնուհետեւ՝ միջին սերնդի վասակավորներ **Արմեն Բարսեղյան**, **Գոհար Իգիսյան** եւ **Էդուարդ Գասարյան**: Դերակատարներից շատ քանակ՝ երիտասարդ դերասաններ, որոնցից երկուսը՝ վասակավոր արտադրանք **Արտուր Միսակյանը** (Լորենցո Մեդիչի) եւ **Գագիկ Սկրսյանը** (Ալեսանդրո Մեդիչի) ցուցադրեցին հասուն եւ տարածաշրջանային բեմադրություն է Դրամատիկական այս լիարժեք շարունակելիությունը: ➡

Խրախուսական մրցանակներ աղագա լուսանկարիչներին

2023թ.-ի նոյեմբերի 20-ին ՀՊՄՀ Կուլտուրայի ֆակուլտետի դեկան Գևորգ Թադևոսյանը ՀՊՄՀ Կուլտուրայի ֆակուլտետի Օդերասորության, գեղարվեստական լուսանկարչության ամբիոնի ուսանողներին և ժողովրդավարներին հանձնեց խրախուսական մրցանակներ գեղարվեստական լուսանկարների ցուցահանդեսի լավագույն վերնագրման համար:

Բացման խոսքով հանդես եկավ ՀՊՄՀ Կուլտուրայի ֆակուլտետի Օդերասորության, գեղարվեստական լուսանկարչության ամբիոնի դասախոս, ցուցահանդեսի կազմակերպիչ

Արմեն Խաչատրյանը: ՀՊՄՀ Կուլտուրայի ֆակուլտետի փոխդեկան, ցուցահանդեսի ժյուրիի նախագահ **Արսաես Սարսիրոսյանն** իր խոսքում կարևորեց լուսանկարի գրագես վերնագրման փաստը: Գեղարվեստական լուսանկարչության կարևորության մասին խոսեց ՀՊՄՀ Կուլտուրայի ֆակուլտետի Օդերասորության, գեղարվեստական լուսանկարչության ամբիոնի վարիչ **Ռուբեն Երզնկյանը:**

Ժյուրիի անդամները ի մի բերելով համային փնտրելով ռոբոտիկ խրախուսական մրցանակներ շնորհել ցուցահանդեսի մասնակիցներին:

Ձեռն ցանկանում, այժմ գուցե ի վիճակի չեն, այլ եւ տարբերությամբ նկատումներ անել Ալֆրեդ դը Մյուսսեի եւ Արմեն Խանդիկյանի երկխոսության, նրանց թատերական հոգեհարազատության վերաբերյալ, որ հիմնված է շեփուհականություն խնամախոսության վրա:

Խոսքի վերջին արարը Ամբոխի մասին կլինի, մեծատառ եմ ասում, որովհետեւ սա «Լորենցաչոյում» մասսայական շեփուհական, մասսովկա չէ, այլ՝ հերոս, միջանց նման ու նույնական մարդկանց խմբավորում: Պիեսում Ամբոխն այնքան ընդգծված չէ, որքան բեմական տարածում, կա ու չկա, Մյուսսեն գործող անձերի միջոցով է հարաբերում հանդիսատեսին: Խանդիկյանը՝ նաեւ Ամբոխով, նրան, այո, դարձնելով կասարյալ ձեւ ու բովանդակություն ունեցող հերոս, գործողությունների մեխանիզմը: Բեմադրիչն է նրան ներմուծել ներկայացման մեջ, ո՛չ Մյուսսեն: Բոլորն ունեն նույն դիմակը, նույն շարժումներն ու ձայնը, կարծես շոքոս լինեն: Ամբոխն անցնում է շեփուհական շեփուհական, շարժում են մեռնում, բայց նա հավերժորեն անբաժան է կյանքից, ժամանակից ու տարածությունից, սկիզբ ու վերջ չունի: Սա Արմեն Խանդիկյանի գաղափարն է, որն ավելի վաղ արտահայտվել է իր «Հիսուս Նազովրեցին եւ նրա երկրորդ առակները», «Հուլիոս Կեսար» բեմադրություններում, իսկ այժմ՝ «Լորենցաչոյում», եթե չասենք ավելի, աղա հավասարազոր շեփուհական, բայց գուցե ավելի: Խանդիկյանը չի կրկնում իրեն, այլ գաղափարը շարունակում է եւ խորացնում: Բեմական նորություն է, որ հայոց ուրիշ ոչ մի թատերում չեն տեսել:

«Ամբոխի փիլիսոփայության» բնորոշումներով ու վերլուծաբանությամբ զբաղվել են արեւմտյան բազմաթիվ հասարակագետներ: Զգիտեմ, Արմեն Խանդիկյանը ծանոթ է նրանց մեծերին: Կարծում եմ՝ ոչ: Նա արտահայտել է իր միտքը, զգացմունքներն ու սազմադրամբոխավար հասարակության վերա-

Ալֆրեդ դը Մյուսսեի եւ Արմեն Խանդիկյանի երկխոսությունը Երեւանի Դրամատիկական թատրոնում

բերյալ: Ձեռն չափազանցում. եթե որեւէ մեկը ցանկանա ճանաչել Ամբոխին, ղեփ է դիտել նաեւ Խանդիկյանի այս բեմադրությունները: Ի՞նչ է Ամբոխը: Մի հոծ, խաժամուժ բազմություն՝ չար, զգես, հանցագործ, մեծախոս, անտարբեր, փոփոխական վարաբանությանը: Ասված է՝ մի վախեցիր մարդաստաններից, լավագույն դեմքում նրան կարող են փեղ սղանել, վախեցիր անտարբերներից, նրանք են ամեն ոճի եւ սղանության գործիքը: Ամբոխն ասվածաբար Հիսուսին, աղա նրան տաժանակիր մահվան տարալ: Հռոմեական սենատում Հուլիոս Կեսարի սղանությունը, որ մեր հոկտեմբերի 27-ի վաղըջական նախադեղն է, հակադրական արյունոտ գործողություն, կասարվեց նաեւ Ամբոխի միջոցով, ոչ չնչին «ուչասկովիի», այսինքն՝ թաղային ուսկականի ձեռնարկ: Շեփուհյան հանգուցալուծում է թե՛ ղիեսում եւ թե՛ բեմադրության մեջ. ճճարիս ու բարոյական Լորենցո Մեդիչին սղանում է անբարոյական հարազատ եղբոր՝ Ալեսանդրո Մեդիչիին հրճվալից Ամբոխի աչքի առջեւ: Այստեղ է կյանքում եւ թատերում: Արմեն Խանդիկյանի ամբոխագիտությունը հայերիս թատերում նորություն է նորարարություն է:

Իմ եղբայր **Ռաֆֆի Աղայանը** մի հորինվածք ունի, հայելիներով կոմդիգիգիա, որին հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն խոսորատառ գրված է երկու բառ՝ «Ամոթ ինձ»: Նայում ես հայելուն, որտեղ արտացոլվում է ֆո դեմքը, կարդում «Ամոթ ինձ»-ը, եւ եթե ճճարիս մարդ ես, ճճարիս հասարակություն, ղիիս որ ամաչես ֆո գործած մեղքերի համար, աղաբխարան անես ֆո եւ Աստու առջեւ: Ոչ, Արմեն Խանդիկյանը չի տեսել այս նկարը, բայց նա «Հիսուս Նազովրեցին», «Հուլիոսը», «Լորենցաչոյում» նույնպես մարդկություն արտացոլող ոչ

թե ծուռ, այլ շիտակ հայելի են, այստեղ նկարչի եւ ռեժիսորի հայացքները դարձադեպ հանդնկել են, յուրաքանչյուրն իր արվեստի միջոցներով է խնդիրը լուծել, իսկ խնդիրը կյանքն է հուշել նրանց եւ բերել բարձր գիտակցության: «Ամոթ ինձ» ղիիս ասեմք բոլորս, առանց բացառության, անգամ՝ Ասված: «Աստու կարելի է ներել միայն նա համար, որ նա գոյություն չունի» (Ասեմքալ):

Շեփուհի բազմաթիվ ստեղծագործություններ ունեն փառախեղ վերածնունդին բնորոշ ֆարուլային դասական արմատներ, որ լայնորեն արտահայտվել է նաեւ կերպարվեստի սիրովում այդ ժամանակ եւ հետագայում: Խանդիկյանի շեփուհականն աչքի է ընկնում դասական արդիականացմամբ: Այո, դասականություն, սակայն նաեւ, եւ առավել, արդիական կյանքը, մեր այս ժամանակն ու ողբերգությունները: Մեր ամբոխը: «Լորենցաչոյում» այս փոխակերպության փայլուն օրինակ է, Արմեն Խանդիկյանը՝ դասական ոճի նորարար արտիստ ռեժիսոր:

Ներկայացման ավարտական տեսարանում Խանդիկյանը կասարում է ես մի անակնկալ, ֆանտաստիկ, ցնցող հավելում ղիեսի տեսքին: Բեմում խելագար ամբոխն է, եւ Արմեն Բարսեղյան «Կարդիմալը» նորահայտ սասնանյա երեխայի գլխին թագ է դնում: Ի դասասխան նա արտաբերում է ընդամենը երկու բառ՝ «Չիտիկ ունեն»: Ամբոխի հրճվանի ներքո շոքոս սղուկը դառնում է թագավոր: Հանդիսատեսը ծիծաղում է, այնինչ, կարծում եմ, ղիիս ողբ ողբա, որ այստիսիք ելնում են իրենց ու մարդկության շալակը եւ հրամայում՝ գաղա-գյուղեք, էս կողմ անցեք, հիմա էլ գնացեք էն կողմ (Նազարն ըստ Դեբեմիկ Դեմիճյանի): Հայ մեծ

գրողի «Ջաջ Նազարն» իհարկե կասակերգություն է հասկադեպ իր բառային հյուսվածքով, բայց միաժամանակ՝ նաեւ ողբերգություն: Նազարականությունը, նազարիզը անբաժանելի է մարդկությունից եւ դժբախտացնում է նրան: Խանդիկյանի բեմադրության այս վերջաբանը «Լորենցաչոյի» բովանդակությունը դարձնում է ավելի ողբերգական ու ժամանակակից:

Ամբոխավարներ, կեղծ թագավորներ, իշխանամեծ թե ընդդիմադիր բախտախնդիրներ, մսավոր կույրեր, հիմ ու նորեր, սեւ ու սղիսակներ, կին ու շղամարդ, անբարոյականներ, ֆաղափական գործիչներ, սոլս ու որդնած բարերարներ, հոգով աղբասներ, ճղճիմ ու ողորմելի մանրոգիներ, անհավաս ֆահանաներ ու ավելի բարձրեր, օլիգարխներ ու միլիոնչիկներ, ժողովականներ, խաբեբաներ, մի ֆանի սիրոջ ծառաներ, ինչու չէ՝ նաեւ գիտնական, ժուռնալիստ, գրող, դասախոս, արվեստագետներ, բոլոր ու բոլոր գնացեք Դրամատիկական թատրոն եւ լսեք ու տեսեք ինչ է ասում «Լորենցաչոյում»: Ես այնտեղից եմ գալիս, խոսքս էլ, հասկացաք թե ոչ, իմ՝ Նորայր Աղայանի մեղայականն է: Գնացեք, խնդրում եմ: Եվ եթե ոչ բարձրաձայն, աղա ցածրաձայն ու մեկուսի մեղա եկեք՝ «Ամոթ ինձ»: Դա ձեզ կմղի «ինքնանորոգումի» եւ «հոգեփոխության» (այս լուսավոր ու փրկիչ բառերն առա Գարեգին Նժդեհից):

Չէ, հույս չունեն, չեք գնա: Որովհետեւ արվայագն իշխան Համլեթը արդեն հինգ հարյուր տարի ասում է ու կրկնում՝ մարդիկ, ժամանակն իր շալից դուրս է սայթափել...

Վերջ ու վերջ, այլեւս թատերախոսություն չեն անելու, ինձ ու ձեզ անբեկանելի խոսք եմ տալիս, ձեռքս արիս վրա երդվում եմ:

ԱՐԾՎԻ ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

Ռուբեն Եսայան.

«Իմ ողջ երաժշտությունն իսկապես հայկական է...»

ԵՐԵՎԱՆ-ՄԱՂՐԻԴ - Դառնակահար, երգահան, միջազգային բազմաթիվ մրցույթների դափնեկիր Ռուբեն Եսայանը ծնվել է 1978-ին, Մաղրիդում, հայ հոր և իտալացու մոր ընտանիքում: Ութ տարեկանից սովորում է Մաղրիդի կոնսերվատորիայի դառնամուրի բաժնում (Ռաֆայել Սոլիսի դասարան): Մասնագիտական խորացված ուսումը շարունակել է Նյու Յորքի Մանհեթենի երաժշտանոցում (Նինա Սվետլանովայի դասարան): Բազմիցս մասնակցել է միջազգային մրցույթների ու հաղթել: Նա Մաղրիդի Սան Սեբաստիան դե լու Ռեյեսի երաժշտական դպրոցի տնօրենն է, 2007-ից՝ «Վիլյա դե Մեդիասելի» միջազգային երաժշտական փառատոնի գեղարվեստական ղեկավար: 2013-ին հիմնել է «Մուսիկա ումանա» միջառարկայական նախագիծը, որը դասական երաժշտության համերգային փորձի նորացված հայեցակարգ է:

րականացվի որոշակի ձեռքով, բայց ինչ-որ կերպ ավարտվում է ինքնուրույն շնչառությամբ: Այսօր, սա հիմնականում այն է, ինչ որ սերի ունեցավ այս երկու նախագծերի հետ: Դրանցից մեկը՝ փառատոնը, մնաց որդես մասնական ներկայությունն իմ երաժշտական կյանքում, իսկ մյուսն ավելի շատ փորձի ձեռքով, որը ֆինանսավորման բացակայության դեպքում ստիպված ընդհատվեց, թեև շատ բաներ, որ մենք փորձեցինք և իրագործեցինք, կարծում եմ, դեռևս մնացել են «մնած» իմ ստեղծագործական ոգու մեջ՝ սղախելով գեղարվեստական իրականության վերափոխվելու իրենց հարմար դասերը:

«...Հազվադեպ եմ մեկնաբանական շնորհի մասին դաս լսել... Ռուբեն Եսայանը գիտեր, թե ինչպես դաս է ստեղծագործությունը մեկնաբանական շնորհի մասին: Մի դառնակահար, որը ներկայացրեց խճանկարի դասը բազմազան ծրագիր և մեզ փոխանցեց իր մեկնաբանության հմայիլ... շնորհիվ հասկալիս իր մեկնաբանական որակի, լավ ճաշակի և իմաստալից տրամադրի...» (Խ.Ա. Լակարսել, «Երբ դառնամուրը դառնում է դրոշմ»): «...Մրա վերջին ձայնագրությունը «Վերսո» ֆիրմայի հետ, որը ներկայացնում է Դեբյուսիի «Պրեյլյուդների առաջին գիրքը, ներկայացնում է անսովոր և ֆանտաստիկ ծրագիր՝ միաժամանակ բացահայտելով բազմակողմանի, բաց և թափանցիկ կատարողի մեծ տրամադրությունը» (Դավիդ Ռոդրիգես Սերդան, «Դիվերդի մագաղիմ» (<https://www.rubenyessayan.com>-ից):

Ինչ վերաբերում է երաժշտական փառատոնին, սա սկսվեց որդես երկարամյակ նախագիծ, և ես կարող եմ անկեղծորեն ասել, որ 16 սերունդներից հետո մեր թմբիկ հաջողվեց իրականացնել իր առջև դրված հիմնական մտահասկը՝ ստեղծել կայուն հաստատություն: Դա մի փառատոն է, որը մնացել է փոքր և խոնարհ՝ միջոցներով և կառուցվածքով, բայց շատ մեծ է հոգով ու ստեղծագործական ոգով: Ինչպես որ սերի է ունենում համեստ չափի և ֆինանսավորման բոլոր գեղարվեստական նախագծերի դեմքում, դուր լից է դառնալ շատ ստեղծագործ ձեռքով և փորձով, ձեռքով և առաջնությունը և ծրագրմանը, ֆանդի կարծում եմ, որ մեր օրերում երաժշտական փառատոնները ոչ միայն երաժշտության տարածման վայրեր են, այլ կարող են վերածվել սոցիալ-մշակութային ցանցերի: Մեր դեմքում այն կամրջում է երաժշտության և երաժիշտների աշխարհը մշակութային ժառանգության և կայուն մշակութային հետ գալառական կյանքի համատեքստում, ֆանդի որ մենք զսնվում ենք ֆադալային կարելու տարածմանը բավականին հեռու:

«Դե, ֆանդի որ ես հայ եմ, իմ ողջ երաժշտությունն իսկապես հայկական է, ինչպես նաև իտալական, բայց թե մկաշի ունես հայկական որոշակի «համով» ստեղծագործություններ կամ ժողովրդական երաժշտության մշակումներ, աղա լից ասես ասես մուլտիպլիկացիոն է: Ես նախընտրում եմ ինձ դիտարկել առաջին սահմանման լույսի մեջ, ֆանդի որ ինձ համարում եմ, Ազնավուրի խոսքերը փոխառնելով, 100 տոկոսով հայ եմ 100 տոկոսով իտալացի: Իմ ողջ երաժշտությունը, լինի ստեղծված ինչ-որ ժողովրդական ազդեցությամբ թե ժամանակակից ոճով, միշտ կունենա բնավորություն, անհասկանալիություն, նրբեանգներ և իյուսվածներ, որոնք գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար բխում են ինձ բախտ վիճակված հարուստ մշակութային ժառանգությունից՝ իմ հոգուց և գեներից:

«Ինչ վերաբերում է երաժշտական փառատոնին, սա սկսվեց որդես երկարամյակ նախագիծ, և ես կարող եմ անկեղծորեն ասել, որ 16 սերունդներից հետո մեր թմբիկ հաջողվեց իրականացնել իր առջև դրված հիմնական մտահասկը՝ ստեղծել կայուն հաստատություն: Դա մի փառատոն է, որը մնացել է փոքր և խոնարհ՝ միջոցներով և կառուցվածքով, բայց շատ մեծ է հոգով ու ստեղծագործական ոգով: Ինչպես որ սերի է ունենում համեստ չափի և ֆինանսավորման բոլոր գեղարվեստական նախագծերի դեմքում, դուր լից է դառնալ շատ ստեղծագործ ձեռքով և փորձով, ձեռքով և առաջնությունը և ծրագրմանը, ֆանդի կարծում եմ, որ մեր օրերում երաժշտական փառատոնները ոչ միայն երաժշտության տարածման վայրեր են, այլ կարող են վերածվել սոցիալ-մշակութային ցանցերի: Մեր դեմքում այն կամրջում է երաժշտության և երաժիշտների աշխարհը մշակութային ժառանգության և կայուն մշակութային հետ գալառական կյանքի համատեքստում, ֆանդի որ մենք զսնվում ենք ֆադալային կարելու տարածմանը բավականին հեռու:

«Ինչ վերաբերում է երաժշտական փառատոնին, սա սկսվեց որդես երկարամյակ նախագիծ, և ես կարող եմ անկեղծորեն ասել, որ 16 սերունդներից հետո մեր թմբիկ հաջողվեց իրականացնել իր առջև դրված հիմնական մտահասկը՝ ստեղծել կայուն հաստատություն: Դա մի փառատոն է, որը մնացել է փոքր և խոնարհ՝ միջոցներով և կառուցվածքով, բայց շատ մեծ է հոգով ու ստեղծագործական ոգով: Ինչպես որ սերի է ունենում համեստ չափի և ֆինանսավորման բոլոր գեղարվեստական նախագծերի դեմքում, դուր լից է դառնալ շատ ստեղծագործ ձեռքով և փորձով, ձեռքով և առաջնությունը և ծրագրմանը, ֆանդի կարծում եմ, որ մեր օրերում երաժշտական փառատոնները ոչ միայն երաժշտության տարածման վայրեր են, այլ կարող են վերածվել սոցիալ-մշակութային ցանցերի: Մեր դեմքում այն կամրջում է երաժշտության և երաժիշտների աշխարհը մշակութային ժառանգության և կայուն մշակութային հետ գալառական կյանքի համատեքստում, ֆանդի որ մենք զսնվում ենք ֆադալային կարելու տարածմանը բավականին հեռու:

«Ինչ վերաբերում է երաժշտական փառատոնին, սա սկսվեց որդես երկարամյակ նախագիծ, և ես կարող եմ անկեղծորեն ասել, որ 16 սերունդներից հետո մեր թմբիկ հաջողվեց իրականացնել իր առջև դրված հիմնական մտահասկը՝ ստեղծել կայուն հաստատություն: Դա մի փառատոն է, որը մնացել է փոքր և խոնարհ՝ միջոցներով և կառուցվածքով, բայց շատ մեծ է հոգով ու ստեղծագործական ոգով: Ինչպես որ սերի է ունենում համեստ չափի և ֆինանսավորման բոլոր գեղարվեստական նախագծերի դեմքում, դուր լից է դառնալ շատ ստեղծագործ ձեռքով և փորձով, ձեռքով և առաջնությունը և ծրագրմանը, ֆանդի կարծում եմ, որ մեր օրերում երաժշտական փառատոնները ոչ միայն երաժշտության տարածման վայրեր են, այլ կարող են վերածվել սոցիալ-մշակութային ցանցերի: Մեր դեմքում այն կամրջում է երաժշտության և երաժիշտների աշխարհը մշակութային ժառանգության և կայուն մշակութային հետ գալառական կյանքի համատեքստում, ֆանդի որ մենք զսնվում ենք ֆադալային կարելու տարածմանը բավականին հեռու:

ժառանգության ուսումնասիրության հետ: Ես այնքան գեղեցիկ բաներ բացահայտեցի մեր մշակույթի և երաժշտական ժառանգության մասին, որ ստիպված եղա կատարել անհասկանալի աշխատանք և նկատել հայկական երաժշտության բազմաթիվ արժանիքներ: Ես ի մի բերեցի երաժշտական մի հավաքածու, որը ներկայացնում է տարբեր ոճեր և մեր երաժշտության միջոցով արժանապատիվ ոգու մի տեսակ գունադիտակ է: Այն խառնուրդ է հին և նոր կոմպոզիտորների գործերի, որոնք ներկայացնում են ոչ միայն մեր լավագույն ավանդույթները, այլև ստեղծագործության ներկա և աղագա ուղիները: Այստեղ ես ներառեցի Կոմիտասի երգերի իմ մշակումները դառնամուրային սրիոյի համար՝ որդես ինքնընտրված կամրջելու միջոց: Անկեղծորեն կարող եմ ասել, որ սա այն գործերից է, որոնցով ես ամենից շատ եմ հղափարում: Ինչ վերաբերում է հայ երաժշտությանն առնչվող իմ մյուս ստեղծագործություններին, մենք հիմա ավարտում ենք կրկնակի ձայնակալառակի արձագանքները, որն ընդգրկում է Գուրջիեի երաժշտությունը և որը, հուսով եմ, լույս կտեսնի առաջիկա ամիսներին: Կարող եմ ասել, որ այս ստեղծագործությունը կաղ չունի մինչ այժմ իմ գրած գործերի հետ:

«Ռուբեն, տարբեր առաջ ես նամակագրություն ունեի հորդ՝ Սուրեն Եսայանի հետ, որը ժամանակին դարձել է իտալական դարձել և աղա զբաղվել դարձելու համար կասանյեսներ դարձանելով: Պասմիր խնդրեմ մրա մասին և առհասարակ Եսայան ընտանիքի դասնությունը:

«Ռուբեն, տարբեր առաջ ես նամակագրություն ունեի հորդ՝ Սուրեն Եսայանի հետ, որը ժամանակին դարձել է իտալական դարձել և աղա զբաղվել դարձելու համար կասանյեսներ դարձանելով: Պասմիր խնդրեմ մրա մասին և առհասարակ Եսայան ընտանիքի դասնությունը:

«Ռուբեն, տարբեր առաջ ես նամակագրություն ունեի հորդ՝ Սուրեն Եսայանի հետ, որը ժամանակին դարձել է իտալական դարձել և աղա զբաղվել դարձելու համար կասանյեսներ դարձանելով: Պասմիր խնդրեմ մրա մասին և առհասարակ Եսայան ընտանիքի դասնությունը:

իտալական ավանդույթները: Եսայան գերազանց այժմ աղում է իտալացիում և ԱՄՆ-ում, բայց մենք հայ չէինք լինի, եթե աշխարհի տարբեր ծայրերում հարազատներ չունենայինք (ծիծաղում է):

«Միշտ է, որ հայկական և իտալական խառնվածները մասն են:

«Կարծում եմ՝ այդ: Մենք ունենք ընդհանուր շատ ուժեղ կերպարներ, որոշակի ազգային հղափարության զգացում (թեև տարբեր դասառններով), գեղեցիկ մշակութային ժառանգություն և ստեղծագործական տրամադրի իսկապես կարճատևություն: Ընդհանրապես, հայերի մեծ մասը, որ գալիս է իտալիա աղելու, իրեն զգում է ինչպես շանը, իսկ Հայաստան այցելող իտալացիներին երկիրը թվում է շատ տարածաշրջան, բայց միաժամանակ՝ շատ ծանոթ: Հորս մասն հայերը միշտ իրենց լավ են զգացել իտալացիայում, ֆանդի որ, կարծում եմ, մենք ունենք շատ բաց և իյուրընկալ հասարակություն: Իտալացիները, ինչպես հայերը, միշտ սիրում են լավ երկույթներ՝ համեղ ուսելիքի և առաջ խմիչի շուրջ:

«Ես հիշում եմ տարբեր առաջ երեսնի Կոմիտասի անվան կամրային երաժշտության շանը ՀԸԲՄ հովանավորությամբ կայացած ֆունդանդմանը: Եվրոպացի երգահանների կողմից դու ներկայացրի մրա տառայանի և Առնո Բարաջանյանի որոշ գործեր, նաև ֆունդանդման բարեկամ, մույնդես Մաղրիդում ծնված կոմպոզիտոր Արմեն Պետրոսյանի երկու դրեյուդները: Ինչ հիշատակներ ունես հայաստանյան ֆունդայից:

«Այո, եթե միշտ եմ հիշում, դա լից է լինել 2005 կամ 2006 թվականին: Այնպես է, որ դա ինձ համար ամենալուրահասուն համերգներից էր, մի բան, որը ես կյանքումս գոնե մեկ անգամ լից է անելի: Հիշում եմ, որ հավաքեցի բավականին հավակնոտ ծրագիր և զգացի հանդիսատեսի ջերմությունն ու աջակցությունը, որն այնքան ֆանտաստիկ էր: Շատ հուսով եմ, որ մի օր կկարողանամ կրկնել այդ փորձառությունը: Ցավով, այս ժամկետային կայանից ավելի չեմ կարող հիշել, ֆանդի որ համերգին նախադասարարվելու դասառնով մնում էի շանը, մինչդեռ ընտանիքս, որ ինձնից մի ֆանդի օր առաջ էր ելել, օրագայում էր Հայաստանով մեկ: Դրանից մի ֆանդի տարի առաջ հորս հետ աղելու եղել էի այնտեղ, ուսիել խնդիր չկար, բայց, իհարկե, Հայաստան կատարելիք ևս մեկ ճանաղարհորդությունը վաղ թե ու անղայան տեղի կունենա:

ԱՎԵՏԻՍ ՅԱԾՅԱԼ

Տեսխորհրդային կանոնակարգի փլուզումով Հայաստանն իրեն վստահված է զգում

Հոդվածը տպագրվել է նախ «Le Monde Diplomatique» ֆրանսիական տարբերակների հոկտեմբերի 25-ի առցանց արթերակում (հեղինակն է «Secret Nation: The Hidden Armenians of Turkey»՝ Թուրքիայում հավաստիոս եղած հայերի մասին դասընթացի հասրի), առաջ «Արմինյն Սիրո-Սիեթ-թեյթը» շաբաթաթերթում, որտեղից բարձրագույնագույն գերմանաբար ներկայացնում ենք մեր ընթերցողներին: Հեղինակը լրագրող է, որ որդես թղթակից գործուղվել է Արևելյան Եվրոպա, նախկին Խորհրդային Միություն, Չինաստան, Կովկաս, Թուրքիա և Լատինական Ամերիկա: Հեղինակն է «Secret Nation: The Hidden Armenians of Turkey»՝ Թուրքիայի թափնված հայերի մասին դասընթացի հասրի:

Նախկինում Ադրբեջանին մաս կազմող Լեռնային Ղարաբաղի հայկական անկլավում ադրոդ 120 հազար բնակչության բռնի տեղահանվելուց շաբաթներ անց Հայաստանը ահագնացող մտահոգությամբ հետետում է Ադրբեջանի ռազմական կուսակույմներին իր հարավային սահմանի ամբողջ երկարությամբ: 2020 թվի 44-օրյա դաժնորեն կրած ջախջախիչ դաժնությունից հետո Հայաստանը վախենում է, որ այս անգամ ստիպված կլինի գոյությունն ապահովելու համար միջամտելու: Ինչու անսպա շրջափակումից հետո, որի ընթացքում Բախույն արգելափակեց սննդի, էլեկտրականության, գազի և ինտերնետի հասանելիությունը անկլավում, Ադրբեջանը սիրացավ Լեռնային Ղարաբաղի սարածին 24-ժամյա ռազմական գործողությամբ: Տարածի գրավումը դուրս մղեց հայ բնակչությանը, որ դարեր շարունակ համեմատաբար բարձր ինքնավարություն էր վայելում, մինչև որ խորհրդային Միությունը 1921-ին անջատեց այն Մայր Հայաստանից և կցեց այդ ժամանակ նոր հռչակված Ադրբեջանի Սովետական Սոցիալիստական հանրապետությանը:

Ուժային միջանցքներ
Հայաստանի սահմանին, մինչև 3000 զորամիավորումներով Ադրբեջանի Թուրքիայի հետ համատեղ անցկացրած զորավարությունների լույսի ներքին հայերը վախենում են, որ նույնը կարող է դառնալ երկրի հարավում՝ Սյունիքի բնակչության հետ: Եվ իրոք, եթե Ադրբեջանական զորքերը հասնեն այդ հողակտորը, որի ամենամեղ հասվածը ընդամենը 18 մղոն է, առաջ Սյունիքը կմեկուսացվի Հայաստանի մնացյալ մասից և բնականաբար՝ մայրաքաղաք Երևանից: Ադրբեջանի համար դա մի միջանցք կդառնա, որը կկառուի մայր երկիրը ազերիական էսկավալ՝ Նախիջևանի հետ: «Ադրբեջանի ստանդարտները Սյունիքի հանդեմ երբեք էլ զաղսնիք չեն եղել», հուշեց ինձ հայկական բանակի վետերան սպան: «Նրանց նախագահը բացահայտեցին է արտահայտվել այդ մասին, խեղաթյուրելով դասընթացը և Սյունիքը դիտարկելով որդես դասական Ադրբեջանի սարածի: Նույն դասանը նրանք կասարում էին Լեռնային Ղարաբաղի նկատմամբ»: Վետերանը, որ նախընտրեց չհրադարակել անունը, նեց, որ 2021-ի և 2022-ի Ադրբեջանական հարձակումները բուն Հայաստանի սարածի վրա վառ աղացույցներ են նրանց մարդկությունների: «Ես չեմ կարծում, որ Ադրբեջանի ստանդարտները Սյունիքի վերաբերյալ ներ-

կային նվազել են», ավելացրեց նա: Առանց միջազգային համայնի ճնշումների (հայերը իրենց հույսը դրել են մասնավորապես Մ. Նահանգների, Ֆրանսիայի և Իրանի վրա) և նոր էսկավացիան կանխելու հայկական դիվանագիտության ակտիվ ջանքերի, Ադրբեջանական հարձակման ստանդարտը մեծապես առկա է: «Մենք միշտ ակնկալում ենք նման ազդեցիկ»:

Դեռի Հարավային Հայաստանի օրջանները կասարած մեր այցելության ընթացքում գրականագետ և 44-օրյա դաժնորեն մասնակից **Արա Չարգարյանը** ինձ ցույց սվեց անգեն աչքով անտեսանելի, բայց սնկի գլխիկներ հիշեցնող «զմբեթներ» անվանումով հազարավոր խրամաններ, որոնք ենթադրաբար դեռ են առնեն դրոմների (ԱԹՍ-երի) հնարավոր հարձակումներին:

Եթե Ադրբեջանական զորքերին հաջողվի բացել միջանցքը, Հարավային Հայաստանն իր 140 հազար բնակչությամբ ծուղակի մեջ է հայտնվելու: Միայն Հայաստան-Իրան միջդեռական ճանադարի կարողանալու է ադահովել տեղահանված փախսականների անվտանգությունը: Դրանից հետո մենք ակնատես կլինենք Լեռնային Ղարաբաղի միեւնույն սցենարին:

Հայաստանի սարածիային ամբողջականությունը ճանաչելու ազերի դաժնորեն իրադարակային հայտարարությունները կարող են մոլորեցնող լինել, հավասարած է անկախ ֆադալական վերլուծաբան և Հայաստանի կիրառական ֆադալականության հետազոտությունների ինստիտուտի գիտաբան **Բենիամին Պողոսյանը**: «Ճանաչելով Հայաստանի ինքնիշխանությունը Սյունիքի նկատմամբ, և հրաժարվելով այդտեղից արտահայտված միջանցքի դաժնորեն, Ադրբեջանը այնուամենայնիվ շարունակում է հասուկ երաժիշիներ դաժնորեն այն Ադրբեջանից համար, որոնք հատելու են Հայաստանի սարածը: «Հասուկ երաժիշիներ» ասվածը բավականին անորոշ եզրույթ է, և Ադրբեջանի կողմից կարող է մեկնաբանվել ամենատարբեր ձևերով, որոնք կսահմանափակեն Հայաստանի ինքնիշխանությունը այդ օրջանի վերաբերյալ», նույն է նա:

Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների վասթարացում
Հայաստանի մարավարական ծանր կացությունը էլ ավելի է բարդանում ռազմավարական դաժնակից և անվտանգության երաժիշի Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների վասթարացմամբ: Ռուսաստանը անարբերությամբ հետետում էր, թե ինչու է Ադրբեջանը շարունակում ճնշել Հայաստանը իր ռազմական նդասակին հասնելուց և նվաճելուց հետո Լեռնային Ղարաբաղը, որը ինքնավար մարզ էր խորհրդային Ադրբեջանի սահմանում և որն իր անկախությունն էր հռչակել 1991-ին, երբ փլուզվում էր խորհրդային Միությունը:

2018-ի այսդես կոչված թավեյա հեղափոխության հետետանում Հայաստանի իշխանության դեկը սսանձանած վարչադես **Նիկոլ Փաշինյանը**՝ ժողովրդավարական ֆադալականություն է վարում՝ դաժնորեն կոռումդացված նախկին վարչակազմի դեմ, որը սերս կադեր ուներ Կրեմլի հետ, և որոնելով առավել սերս հարաբերություն-

ներ Արեւմուտի հետ: Ծաւերն են իրավամբ հավասարած, որ Ռուսաստանի անգործությունը 44-օրյա դաժնորեն դաժնորեն օրերին դաժնորեն Հայաստանին դաժնորեն միջոց էր բռնասիրական սարածաօրջանում (Ադրբեջանը մեզ օրինակ) ժողովրդավարության համակարգը ամրադողելու Փաշինյանի ջանքերի դեմ ուղղված:

Հասկանալական է, որ Ադրբեջանում բռնադեսությունը ժառանգական բնույթ է կրում՝ սկսած 1969 թվականից, երբ Ալիեւների գերդասանը երկրի իշխանությունը սսանձեց: Նախ **Հեյդարը**, որը միայն կարճ ժամանակով (1987-93) իշխանության դեկին չէր, և հետո՝ **Իլհամը**, որ հոր մահվանից (2003-ին) սկսած դաժնորեն է իշխանությունը մինչ օրս: Հայաստանը 1991-ին, անկախություն հռչակելուց հետո բոլորովին այլ ճանադարի ընտրեց գործնականում ամբողջովին ժողովրդավարական կարգեր հաստատելով, որով բնութագրվում է նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի երեք սսանայակների անկախությունը, որտեղ կանոնավոր նախագահական և խորհրդարանական ընտրություններ են անցկացվել:

Վերոնցյալ վետերանը Ռուսաստանին չնեց այն գործընկերների շարքում, որոնք դաժնորեն են օգնելու Հայաստանին Ադրբեջանի կողմից հնարավոր հարձակման դեմ: Սյունիքում սահմանամերձ գիմվորական դիրքերից մեկում ծավալված խոսակցության ընթացքում գրուցակիցներս նույնդես չնեցին Ռուսաստանի, որդես հնարավոր դաժնակցի և հսակեցիքն, որ Հայաստանը սեփական ուժերի վրա է հենվում դիմակայելու որեւէ Ադրբեջանական հարձակում:

Ռուսաստանի մասին հարցին, նրանք ցույց սվեցին մոտակա օդային հետախուզության կայանը, որ ռուսները մոտ մեկ սարի առաջ դասարկել են, փոխադրելով որոշ գործողություններ մեկ այլ վայր՝ ավելի մոտիկ Հայաստանի՝ Ադրբեջանի հետ ունեցած սահմանին:

Բայց Հայաստանի անվտանգության մարտահրավերները առավել սուր բնույթ են սսացել ոչ միայն Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների վասթարացման, այլև Ադրբեջանից և Թուրքիայից Ռուսաստանի կախածության մեծացման հետետանում: Ռուսաստանը այդ երկրներին դիտարկում է որդես առեսրային և ֆադալական գործընկերների, հաճվի առնելով ԵՄ-ի և Մ. Նահանգների կողմից իր դեմ կիրառվող հեղձուցիչ դաժնորեն ջոցները:

Լեռնային Ղարաբաղի անկումից մեկ շաբաթ անց «Carnegie Europe»-ի ավագ աշխատակից **Թոմաս դը Վաալը** իր գրություններից մեկում գրում էր. «Երեւն էլ՝ Ռուսաստանը, Ադրբեջանը և Թուրքիան, իրենց առանձին բնորոշումներով շաբաթազուրկ են, որ Չանգեզուրի միջանցքի վրա Հայաստանն ունենա հնարավորինս նվազ վերահսկողություն: Անհրաժեշտության դեմքում գուցե նաեւ ուժային դաժնորեն թայմը», իսկ «Center for European Policy Analysis»՝ եվրոպական ֆադալականության վերլուծության կենտրոնի ավագ գիտաբան **Աուրա Սաբադուսը** համոզված է, որ Ռուսաստանը, Ադրբեջանը և նրա ռազմական դաժնակից Թուրքիան ունեն ընդհանուր շաբաթազուրկություն գազի դաժնորեն նկատմամբ: «Ադրբեջանն ու Թուրքիան կարող են հարմար գաղսնադուր հանդիսանալ ռուսական գազի արտահանման համար, խառնաճիթ առաջացնելով Եվրոպայի մութ գործարկներում և թուլացնելով բռնակալական վարչակարգերի դեմ Եվրոմիության ծավալած ֆայլերը»:

Վերադասավորված դաժնություններ
Դաժնությունների վերադասավորման ներկա դաժնանում, Պողոսյանը կանխատեսում է, որ Հայաստանը կիրառի նվազեցնել առեսրային ճանադարիներից օգնելու կամ դրանց մասնակցելու Ռուսաստանի հնարավորությունները: «Հայաստանը ուղիներ է որոնում հրաժարվելու Ռուսաստանի խաղադաժնորեն գործերի ներկայությունից այդ ճանադարիների գործարկման հարցում, ինչը լարվածություն է ստեղծում հայ-ռուսական հարաբերությունների ոլորտում», ասում է նա: «Բոլոր արտաքին դերակատարները՝ ԵՄ-ն, Մ. Նահանգները և այլն, շաբաթազուրկ են վերահաստատելու հաղորդակցությունները, այդ թվում նաեւ Հայաստանի սարածով Ադրբեջանից Նախիջևան ճանադարի բացման հնարավորությամբ»: Մ. Նահանգներն ու Եվրոմիությունը չեն ցանկանում տեսնել Ռուսաստանի դերակատարությունը այդ ճանադարիների բացման և գործարկման մեջ: Ներկա դաժնանում Հայաստանը դեռ է ֆայլեր ձեռնարկի, որդեսի մարտադաժնորեն չդաժնա Արեւմուտի Ռուսաստան կամ ժողովրդավարությունն ընդդեմ բռնասիրության առնակատման հարցում:

Օգնության ծրագրերը շարունակվում են

«Մարդիկ, որոնք կորցրել են իրենց երկիրը, բայց շարունակում են պահպանել վերադառնալու երազանքը»

Շարունակվում են Միացյալ Նահանգների և Կանադայի Թեֆեյան Մշակութային Միության վարչության՝ ադրբեջանական ազրեպիայի հետևանքով առողջական խնդիրներով երեխաներ ունեցող արցախահայ բազմաթիվ ընտանիքներին անհատական օգնության ծրագրերը

Ինչդեռ արդեն սեղեկացրել ենք նախորդիվ, այս փուլում Միացյալ Նահանգների և Կանադայի Թեֆեյան Մշակութային Միությունը որոշեց օգնել արցախահայ սոցիալապես անապահով եւ բուժման կարիք ունեցող երեխաների ընտանիքներին:

Օկուպացված Արցախի Հանրապետությունից բռնի տեղահանված **Նորան** դասնեց, որ զղան՝ **Էդվինը**, 44-օրյա դասերագծի սկսվելու օ-

միայն հասցրել ենք երեխաներին համեմատել»-վերադարձվելով սեղի ունեցածը՝ դասնում է Կարինեն: Որդին՝ 14 տարեկան Արմենը, երկկամի ֆաղկեղ ունի: Բլոկադայի ժամանակ չի կարողացել անհրաժեշտ դեղորայք ընդունել, այժմ մանկական կլինիկայում հաշվառված է եւ բուժման կուրս է ընդունում:

Հարությունյան Ռուզանայի 11 հոգանոց ընտանիքին փախչելու համար վառելիքի կարիք կար. ընդամենը 7

անչափահաս երեխա կա: Նրանք անհոգ ամբողջ են Մարտունու շրջանի Շեֆեր գյուղում: Կրտսեր զղայի՝ **Բաղդասարի** մոտ 3 տարեկանում հայտնաբերվել է կիսա, վիրահասվել է մեկ անգամ, սակայն բժիշկների կողմից կրկին վիրահասվելու ցուցում կա: Այժմ ամբողջ են Եղեգնաձորում:

Բաղդասարյան Արթուրի եւ **Ժամնայի** 10 հոգանոց ընտանիքը ամբողջ է Մարտունու շրջանի Շան գյուղում՝ 16 տարեկան Մարիամի, 14 տարեկան **Դավիթի**, 12 տարեկան **Ալեքսեյի**, 10 տարեկան **Ռայայի**, 7 տարեկան **Մարինայի**, 6 տարեկան **Հենրիի**, 3 տարեկան **Ռուդիկի** եւ 2 տարեկան **Սոնյեի** մոտ առողջական խնդիրներ կան: Այժմ ընտանիքը ամբողջ է Վայոց Ձորի մարզի Մալիշկա գյուղում. «Եթե Արցախում չենք, միեւնույն է, թե որտեղ կլինենք. Արցախը դրախտաբան էր», ասում է Արթուրը:

րը 3 օրական էր: Աղասարանում էին, եւ երեխան արկի դասընթացի ձայնից ստացել է ակնաջրերի խեղցիների բորբոքում՝ գլխում ջուր է հավաքվում, այնուհետքում է: Էդվինը 1.5 տարեկան հասակում վիրահասվել է Ստեփանակերտում, իսկ շրջափակման ամիսներին ընդհատվել է դեղերի ընդունումը: Այժմ զղան 3 տարեկան է եւ բուժումը շարունակվելու է Երեւանում:

լիսր բենգին էր անհրաժեշտ ընտանիքը Գորիս հասցնելու համար: Ամուսինը՝ **Դավիթը**, հերթազարկել էր դասնեցի վառելիք ստանալու համար: Պայթյունի ժամանակ Դավիթը կանգնած է եղել մոտակայքում եւ ստացել է տարբեր աստիճանի այրվածքներ: Նա մինչեւ օրս հետվիրահասական թերապիա է անցնում այրվածքաբանության հիվանդանոցում, իսկ 5 տարեկան դուստրը՝ **Ադրիա-**

Լյուբայի ամուսինը՝ **Արմոն**, զոհվել է սեղեկաբերության դեղերի օրերին դիրեկտորում: Ընտանիքում մեծանուն է 4 զղան՝ 7- 26 տարեկան: 7 տարեկան Արսյունի մոտ ախտորոշվել է սարկոմա, բուժվում է Երեւանի Յոլյանի անվան արյունաբանական հիվանդանոցում: Արցախում ամբողջ են Մարտունու շրջանի Գիբի գյուղում: Այժմ՝ Արարաշի մարզի Այնթափ գյուղում. «Արցախում թողել ենք ամեն ինչ՝ հարազատների շրջաններից մինչեւ երջանիկ անհոգ ժամանակները: Արցախում թողեցի այն, ինչը չեն զսնի ոչ մի տեղ. հայրենիքս եմ թողել, բայց Արցախ վերադառնալու երազանքը մեր մեջ մնացել է»:

Նրանց ընտանիքում մեծանուն էին 4 անչափահաս երեխան՝ 6-15 տարեկան: Սեղեկաբերի 19-ին Սեւակը զոհվել է ֆաղափի դիրեկտոր դաստիարակում: Այժմ երեխաների հետ ամբողջ են Էջմիածին ֆաղափում: Տղաները դժվարությամբ են հաղթահարում Արցախի սան, բակի, ընկերների կարոսը, ունեն նոր տեղանքում հարմարվելու հոգեբանական խնդիրներ. «Իրենց որբացած են զգում առանց Արցախի: Արցախն էլ որբ մնաց առանց ժողովրդի», - նույն է Վիկտորիան:

Կարինեի 7 հոգանոց ընտանիքը, որից 5-ը անչափահաս երեխաներ են, ամբողջ են Ստեփանակերտում: Այժմ բնակություն են հաստատել Լոռու մարզում: «Առավոտյան անտառային կրակոցներ լսվեցին, մտածեցինք վարժանքներ են, հետո կրակոցների ձայնը ավելի դարձավ ու մոտ էր լսվում, մարդիկ փողոցում վազվզում էին: Որոշեցինք դուրս գալ՝ թողնելով տուն, մեքենա, ամեն ինչ.

Մեղան, ունի արյան խրոնիկ հիվանդություն եւ բուժում է ստանում հիվանդանոցում: **Սելունյան Բաղդասարի** եւ **Իրինայի** վեցհոգանոց ընտանիքում 3-16 տարեկան 4

Արցախի յուրաքանչյուր ընտանիք բազմաթիվ է. Արցախում մեծաթիվ խրատուսվել է շատ երեխաներ ունենալը: Դա Արցախի կառավարության կողմից հատուկ նպատակ էր՝ դաստիարակելու դարաբարդի գեները, լեզուն ու բարբառը: Արցախցու համար բարբառով շփվելը եղել է, կա ու կլինի կարեւոր ու դասադիր:

Արցախի ժողովրդի եւ հասկալի երեխաների հիշողություններում հավերժ կմնան իրենց նկատմամբ Ադրբեջանի թույլ սկած վայրագությունները, որ մեկ բառով ցեղասպանություն է կոչվում:

Միավորելով ջանքերը՝ արցախահայերի օգնության ծրագրերը շարունակվում են: Ծրագրին միանալու համար կարող եք ԱՄՆ -ում նվիրատվությունները ուղարկել հետևյալ հասցեով. Tekeyan Cultural Association Artsakh Aid, 755 Mount Auburn Street, Watwrown MA 02472, <https://givebutter.com/AGuStb>, իսկ Կանադայում՝ Tekeyan Cultural Association Artsakh Aid, 825 Manougian Str., Ville Saint-Laurent, Quebec H4N 1Z5, Canada հասցեով, <https://www.convergepay.com/hoted-payments/?ssltsn-auth-token=khtGf%2Fjk-TgWma7CEev3bQaaayrSp5tT#!/>payment-method

ԳԱՅԱՆԵ ՄՈՒՐՈՎՅԱՆ
Երեւան, 21 նոյեմբերի 2023թ.

ԿԱՐԵՆ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

Իրանագետ

Հայկական Սփյուռքի կարելուր առանձնահատկություններից է արդյունավետությունը, որը լինելով որոշակի հոգեբանական իրավիճակ, նույնպես հասկանալի է հասկալիս այն համայնքներին, որոնք արդյուն են սոցիալ-հարաբերական շարունակական դժվարին տայնանում: Խոսքն առաջնահերթ վերաբերում է Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրների երթևեկի հայաշատ, իսկ մեր օրերում զգալիորեն խիստ նվազած, սակայն որոշակի շահանակ ժառանգությունը ստացած հայ համայնքներին: Հակիրճ ակնարկ կատարելով՝ կարելի է նկատել 1980-ականներին թ. Իրան-իրաքյան շահերազմի, 2010-ական թ. Սիրիայի ներհարակալ ճգնաժամի ընթացքում այդ երկրների հայկական համայնքները միջոց էլ աջակցել են իրար, փորձել սասար կանգնել, որն ընդունված է անվանել Սփյուռք-Սփյուռք կաղեր: Ակնհայտ է, որ հայրենիքից աջակցություն ստանալու հույսի բացակայության կամ դրա անհնարինության դեպքում գործի են դրվում միջամայնախի կաղերը, որոնք նմանակ ունեն ենդի իշխանությունների ուժադրությունը հրավիրել ունեն խնդրի լուծման վրա են այն դարձնել մնարկունների առարկա:

Վերոնշյալի համատեղում առնվազն նկատելի է, որ իսրայելա-դաղեսիյան հակամարտության շուրջ մեկամայա լարվածության տայնանում որոշակիորեն սրվել են Թել Ավիվի հարաբերությունները Երուսաղեմի հայոց Պատրիարքարանի, ասել է թե հայ համայնքի հետ: Ահա թե ինչու Պաղեստինի արաբ բնակչության ու Երուսաղեմի հայոց Պատրիարքարանի կալվածների նկատմամբ իս-

Բողոքի իր ձայնն է բարձրացնում Նոր Չուղայի հայ համայնքը

րայելական իշխանությունների միաժամանակյա գործողություններին հակազդել է Սոլահանի հայ համայնքը: Տեղի հայությունը վրդովմունքով է ընդունել այն ֆայլերը, որոնք իրականացնում են հրեական իշխանությունները:

Օրերս Սոլահանի հայոց թեմի առաջնորդ **Տ. Սիփան եղ. Զեչեճյանի** հովանավորությամբ Սուրբ Ամենափրկիչ վանքի բակում բողոքի հավաք է իրականացվել՝ ի դասադատում Պաղեստինի խաղաղ բնակչության վրա Իսրայելի զանգվածային և ամենօրյա հարձակումների և ի դաստիարակություն Երուսաղեմի հայկական համայնքի նկատմամբ կիրառած սիոնիստական ուժադրությունների: Հավաքին մասնակցել են թեմի ազգային մարմինների, շրջանի Հայ Դատի հանձնախմբի ու միությունների ան-

դամները, հայոց ազգային դրոցների անձնակազմերը:

Հավաքի ընթացքում թեմի առաջնորդն ընթերցել է իր և ազգային մարմինների անունից դասգամ, որը դասակարգելով ներկայացրել է առաջնորդարանի դիվանագետ **Արիս Դավթյանը**: Հարկ է նշել, որ այդ դասգամում կասկածի սակ է դրվում մեծ տերությունների մարդասիրական և մարդու իրավունքների դաստիարակ լինելու հավակնությունները: Եվ որդես ասվածի աղացույց մանրամասնորեն ներկայացվում է Գագայի հասվածի շրջափակումը, սղանությունները, բռնի տեղահանությունը, իսրայելական զինուծի կողմից միջազգային կոնվենցիաներով արգելված ռազմամթերքի կիրառումը, խմելու ջրի, վառելիքի և բուժման դարագանների հասանելիության կանխարգե-

լումը, հիվանդանոցների ռմբակոծումը՝ ընդգծելով, որ այդ ամենն իրագործվող հանցագործությունների մի փոքր մասն է:

Ուժագրավն այն է, որ մնարկելով Գագայի վիճակը, ըստ էության գուգահեռներ են անցկացվում Արցախին դասուհասած վերջին մեկ սարվա դեղերի միջուկ, երբ «մանկասղան ռեժիմի հովանավորությամբ և իրենց մարդու իրավունքի դաստիարակ համարող երկրների կասարյալ լքության տայնանում, հազարավոր հայեր հարկադարաբար լեղին իրենց դասուհասական հայրենիքը և սարածքը հանձնվեց օկուպաններին»: Փաստրեն, Պաղեստինի հակամարտության տայնանում արդարացիորեն բարձրացվում է Արցախի հարցը՝ միաժամանակ դասադատելով Գագայի հասվածում իրականացվող ռազմական հանցագործությունները:

Այստիսով, Մերձավոր Արևելքում բռնկված հերթական լարվածության տայնանում իրանահայությունը բարձրացնում է հայության համար կենսական նեանակության հարցը, որոնք հայ իմնության կարելուր բաղադրիչներից են: Առաջինը հայ ազգային փրեստեական ֆաղափարության ձեւավորման գործում ծանակչու դեր ունեցած «հայկական Երուսաղեմի», իսկ երկրորդը՝ հայրենիքի անբաժան մասը կազմող Արցախի ձակասագիրն է: Ահա համահայկական նեանակության այս կարելուր գործունեներն են, որոնք միավորել են իր բողոքի ձայնը բարձրացած իրանահայությանը:

Չեխուրհրդային կանոնակարգի փլուզումով Հայաստանն իրեն վսանգված է գգում

Չեխուրհրդային կանոնակարգի փլուզումով Հայաստանը գործնականորեն կորցնելու է իր վերահսկողությունը Սյունիքի շրջանի վրա և դառնալու է անհետաքրքիր միավոր բողոքի համար: Դեռնով Ռուսաստանը չեզոքացնելու է Հայաստանի իմնավարության վերջին մասնիկները»:

Միջին Արևելքում լարվածության թեժացումը էլ ավելի է հարցականի սակ դնելու Հայաստանի անվանագությունը: Համասի հոկտեմբերի 7-ի հարձակումը կարող է սարածվել ամբողջ սարածաշրջանում և այդ դեղում Իրանի դեմ ազերի գործերին միացած թուրք-իսրայելական գործողությունները անխուսափելիորեն սղանալու են գործնականում որեւէ մարսակա-

րությունից գուրկ Հայաստանին, հասկաղես եթե Ռուսաստանը հրաժարվի միջամեղուց:

Ռուսաստանի հետ հարաբերությունների վասթարացման տայնանում Հայաստանը շրջվում է դեղի Արեւմուտք: Սեղեսմբերին հայկական գործերը փոքրածավալ գորավարժություններ անցկացրին ամերիկյան գործերի հետ: «Eagle Partner» գործողությունը ներառում էր 87 ամերիկացի զինծառայող, որոնք իրենց հայ գործընկերներին սովորեցնում էին խաղաղադասակական առաքելությունների հնությունները: Դա ինչղես ակնկալվում էր՝ առաջացրեց Կրենլի արսգործնախարար **Սերգեյ Լավրովի** գայրույթն ու գգուժացումը:

Թեւանական հարեաններ

Մինչ Ռուսաստանը իրված է ուկրահնական դասերազմի ձահձուտում, հետխուրհրդային անվանագության համակարգը Հարավային Կովկասում փլուզվում է: Աշխարհաղափական այս բարդ իրավիճակում, որեղ որեւէ անխոհեմ ֆայլ կարող է վրդովել սարածաշրջանի գլխավոր տերություններին, Հայաստանը դասավոր է հմարագիտությամբ դաստիարակել իր շահերը հիմնականում իրենից ավելի ու-

ժեղ և թեանական հարեանների (ներառյալ Թուրքիայի, որ 1915-ին բնաջնջեց իր երկրի համարյա ամբողջ հայ բնակչությունը) հետ իր հարաբերություններում: Թուրքիան ոչ միայն վճռականորեն ժխտում է հայերի ցեղասղանությունը, այլեւ մեկ ուրիշ թյուրփական դեսության՝ Ադրբեջանի դասակիցն ու դաստիարակն է: 44-օրյա դասերազմից հետո (որի ադրբեջանական հաղթանակի մեջ մեծ դեր խաղացին թուրքական Բայրաթար դրոները) Թուրքիան Օսմանյան կայսրության սղաղալումից մոտ մեկ դար անց առաջին անգամ դերաղանում է Կովկաս:

Այսօր, Հայաստանի ընդամենը մի փոքրիկ հասված, որ մնացել է 11-րդ դարում թուրքական նվաճումներից հետո, սղաղված է որդես սահմանակից ունենալ չափագանց ռազմասեմչ Ադրբեջանին, որին դաստիարակում և զինում է Թուրքիան: Որեւէ նոր դասերազմ կարող է վճռորոշ լինել Հայաստանի համար, որն ընդամենը Իռլանդիայի հագիլ կես սարածին ունի, ժողովրդագրական բացասական աճ և երեք միլիոնից էլ դակաս բնակչություն:

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Լարսը փակ է, իսկ սնստությունում՝ աննախադեպ աճ ...

Ձմեռն ու իրեն հասուկ ձյան առաստեղյունները չսկսած ինչ-ինչ կառույցներ հայտարարություն սարածեցին, որ... Լարսը փակ է: Գրեթե անգամ երեխաները գիտե՞ն, որ Լարս ասվածը մեր դարեմային ու սնստական այլ ոլորների հիմնական կաղաղին է, մերմոնիոնների ու արհեստները գլխավոր մայրուղին: Երբ է, դրան այլընտրանք է համարվում Փոքից ՌԴ ծովային հասվածը, որն օգտագործելու նպատակով ՀՀ կառավարությունը նախորդ տարի 2 միլիարդ դրամ հատկացրեց, սակայն այստեղից ձայն-ծոխուն չկա, այնպես որ ՀՀ աղյուսակագրային պայմանագրերի կազմակերպությունը գլխավոր զարկերակ է մնում նորին մեծություն Լարսի անցակետը, որտեղ բազմակի անգամներ թողումակության աճ է կազմակերպվել, հանձին անցակետերի ավելացման: Այսուհանդերձ, վիճակը չի բարելավվում, հաղորդվում է, որ եթե ասեմք անցակետերում 1000 բեռնասար կա, յուրաքանչյուրը 12-14 մետր երկարության, առնվազն 800-ը Հայաստանի հանրադատությունում գրանցվածներ են, հիմնականում մեզ սնունդ մատակարարողներ, մեկ-մեկ էլ ակոնոլոլային խմիչներ ու ծխախոտ արհեստներ:

Չուցել եմ բեռնափոխադրումներ իրականացնող վարորդների ու նրանց աշխատանքը կազմակերպող գործարարների հետ, որոնք մնում են, որ բեռնասարներում հիմնականում հացահատիկ ու այլուր է, բուսայուղ ու հյութեր, թունդ ու թույլ ակոնոլ, մակարոններ ու ... տոմատի մածուկ: Եվ հարցը ինչու է ինքնաբերաբար. ազատ

սում, մասնագիտական խորհրդատվությունն է ուշանում, կառավարությունն անհրաժեշտ օգնությունը չի ցուցաբերում... Մի առիթով ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարությունում ունեցածու հանդիման ընթացում փորձեցի ներկայությունը մասնագետներից տեղեկանալ, թե է՞րբ մեր հողերում... բրինձ կաճեցվի, քանզի հայեր այն հաճախ ու հաճույքով ենք վայելում: Տարեկան լարսաշարքը մոտ 25 հազար տոննա է, որի ստացման համար մասնաշարքում է մոտ 5 հազար հեկտար վարելահող, մեր առկա ռեսուրսի մոտ 1 տոկոսը: Պատասխանը մասնագետների դեմքերի ոչինչ չառող արհեստությունն էր, որը փորձեն փոխարինել վիզայի 1877 թվականին իրականացրած «Ճանադարհորություն Թիֆլիսից մինչև Ազովի» իրականության մի ռվարդի մեջբերումով: «Սարսարակի կիրճից անցնելով, սկսվում է Շարուրի երկամալը՝ մեր զանազան Շարայի ժառանգությունը: Արված գեղը, բաժանվելով հայրուրանը առավանների, ոռոգում է այս կանաչազարդ հովիտը, որ մշակվում է ըստ մեծի մասին բրնձի դաճեցում»: Մեր մեծություններից մեկին հավասար-չհավասարը ձեր գործն է: Վաստեմ չհավասարուր հիմք չունեմ նաև եվրոպական վիճակագիրներին, որոնք մնում են 500 մլն եվրոպաբնակների այս մշակարարի հանդեպ սեփական արհեստություն իրականացնելու մասին՝ մոտ 5 մլն տոննա, որից 1.5 մլն տոննա իսպախայում, մոտ 1 մլն տոննա՝ հողամիայում:

Նպատակ չեմ հռչակում արել բրնձի արհեստության թեման. մի կերակրացվեմ այն ներկրելու հետ, որի համար լարսաշարքում է մոտ 1000 բեռնասար: Իսկ ահա այն ամենը, որոնց ներկրումը մեծցնելով, հայրուր հազարավոր առեղի ծավալներով տրանսպորտային միջոցների բարձր իրող մտահոգի է: Այն դառնում է լարսական ողջ արհեստի գործունեության յուրօրինակ ոլոր, ժամանակի ու միջոցների զգալի ծախսի է հանգեցնում, ազդում է գնազոյացման վրա, շուկայում է խառնվում:

Իսկ սնստությունում թվերի աճ է, ինչպես մի՞թե՝ աննախադեպ:

ԶՊ-ում եւս տարակուսած են՝ ինչո՞ւ է Հայկ Սարգսյանը թիվ հրապարակել

Ազգային ժողովի «Քաղաքագիտական դասընթաց» խմբակցության անդամ **Հայկ Սարգսյանը** օրեր առաջ՝ «Զինծառայության մասին» իր հեղինակած օրինագիծը ներկայացնելիս, որով առաջարկվում է հազարավոր զորամասերի մինչև 5 տարեկան ազատագրված զորավարները փոխարեն հայրենի վերադառնալու եւ փրկական հետադիմացի միջոցառվելու հնարավորություն սալ (ինքնաշարքային լարսական վճարի դիմաց), խոսել էր նաև բանակի մտահոգի իրավիճակից: ԶՊ-ականը հրապարակել էր նաև ձեռքի սակ ունեցած թվերը: «2010 թվականին ունեցել ենք ավելի քան 44 հազար ժամկետային զինծառայող, եւ 9 տարեկան ընթացում այդ թիվը մատչել է 44 տոկոսով, այսինքն՝ 44 հազարից դարձել է 24 հազար»: - ասել էր նա:

Քաղաքագիտական հասարակության ներակայացուցչից ու հասարակական գործիչներից Եստեն էին մտահոգություն հայտնել, որ ռազմական գաղտնի համարվող տեղեկությունը ոչ միայն հրապարակել էր կարելի, այլ տեղեկությունը բարձրաձայնելու համար զանազան միջոցներով էր փնտրել: «Ազգ»-ի հետ զրուցում ռազմական փորձագետ **Վիսայի Մանգասարյանը** նույնպես սարակուսամք հայտնեց. չի հասկանում ի՞նչն է ստիպել Հայկ Սարգսյանին «անկեղծամալ» մինչև վերջ. «Ո՞րն էր այդ թվի հրապարակման իմաստը կամ զանազանը, դա իր ներկայացրած նախագծի հետ որեւէ կապ չունի, եւ, այդ, այն գաղտնի դարձնակող տեղեկություն է: Որքան որ ես եմ հիշում, նման թվեր երբեք չեն ինչ... Պե՛տ է այդ մարդկանց հարցնել, թե ի՞նչն օգտակար կամ հարց լուծելու համար էին թիվ հրապարակում»:

Հարցն **«Ազգ»-ը** ԶՊ-ական զանազաններին մի քանիսին ուղղեց, որոնք այս կամ այն կերպ կամ ունեն ռազմական ոլորտի կամ Ազգային ժողովի ոլորտային՝ անվտանգության եւ լարսայինության հարցերի մասնագետ հանձնաժողովի հետ: Ի տարաբան **ԶՊ-ականները** նախ խորը հոգոց հանեցին, ապա շարունակեցին. «Մենք էլ չգիտենք՝ ո՞ւմ հետ էր խորհրդակցել կամ ինչն էր թիվ բարձրաձայնում: Նրանից դեռ այդ հարցի զանազանները չենք ստացել»:

Ինչպես երեւում է՝ Երդողանի գլխավոր

1 «Զանգեզուրի միջանցքի» թուրք-ադրբեջանական կամ ռուս-թուրքական վերակառուցումը գործարկման դրարգային Հայաստան, ինչ խոսք, կրկին Իրանի հետ ընդհանուր սահմանից եւ կվերածվի կամագրվող տեսության: Երդողանի խնդիրը, սակայն, սուկ Հայաստանին կամագրվող տեսության վերածելը չէ, այլ գիտակցել այդ միջանցքի առանցքային դերը Հարավային Կովկասի անցուղիների մեջ, որի վերահսկողությունը Թուրքիայի առջեւ կրացի սարածածոցանի մնացած անցուղիները եւ վերահսկելու, ինչպես նաև Նախիջեանից Մերդիի սարածով Ադրբեջանի հետ ցամաքային ուղի կամ հաստատելու հեռանկարը:

Յամաբային այդ կամ օգտագործելու միջոցով Թուրքիան էլ ավելի կամադմոնի իր դիրքերը Ադրբեջանում, դա նրան հնարավորություն կսա սարածելու իր ազդեցությունը Հարավային Կովկասում, որ այնտեղից ներքալանցի Միջին Ասիայի թյուրքալեզու հանրադատություններ: Դեռ Միջին Ասիա առաջխաղացումը թուրքական տեսության վաղեմի տեսանկյուն է եւ այդ խնդիրը դեռևս անտեղի շրջանառության մեջ չի դրվել Օսմանյան կայսրության ժամանակներում: Հարավային Կովկասն ազդեցության սակ վերցնելով Թուրքիային կհաջողվի չեզոքացնել նաև «խաղաղության խաչմերուկ» նախագիծը, որը հոկտեմբերի 26-ին Թբիլիսիում հրավիրված «Մեռաբար ճանադարհ» համաժողովում առաջ էր բաշել ՀՀ վարչապետը:

Սակայն նախագծի չեզոքացումը Թուրքիային ամենեւին չի ազատ Չինաստանի հետ անխուսափելի մրցակցությունից, որովհետև չինացի

ներն արդեն ամուր դիրքեր են հաստատել Միջին Ասիայում: Ի վերջո գոյություն ունի «ռեալ դրոշմ» հասկացությունը: Սա այն քաղաքականություն է, որը սկսվել տեսությունը վարում է ելնելով երկրի սնստական, քաղաքական, ռազմական, առավել եւս ֆինանսական կարողություններից եւ տարադիր հաշիվ է առնում միջազգային իրավիճակի առանձնահատկությունները: Այլ կերպ՝ Թուրքիայի կարողությունները չեն համադասարանում ոչ Հարավային Կովկասն ազդեցության սակ վերցնելու, ոչ Միջին Ասիայում ամուր դիրքեր հաստատու, ոչ էլ Չինաստանի հետ թյուրքալեզու հանրադատություններում մրցակցելու Երդողանի առաջադրանքի զանազաններին:

Ավելի՛ն՝ եթե անգամ բացվի «Զանգեզուրի միջանցքը», ապա նա ստիպված կլինի միջանցքի վերահսկողության շուրջ մրցակցել նաև Ռուսաստանի հետ, մանավաճ որ ԱՄՆ-ի ու Ֆրանսիայի գլխավորությամբ Եվրոպական միության հարաձուսն ակտիվությունը սարածածոցանում եւ հասկալուն Հայաստանի անկախությունն ու ինքնիշխանությունը զանազաններում նրանց վճարակալությունը, հետզհետե տրամադրվի սակ են դնում Ռուսաստանի ռազմափառական ներկայությունը Հայաստանում: Զանի որ Ռուսաստանի միակ հեռարանը Հարավային Կովկասում Հայաստանն է, ուստի դառնով ինքնաբերաբար տրամադրվի սակ է հայտնվում ռուսական ռազմափառական ներկայությունը ողջ Հարավային Կովկասում: Թերեւս դրա չեզոքացման համայնականը, Հայաստանի սարածով անցնող «Զանգեզուրի միջանցքը» Ռուսաստանի համար դարձնում է ավելի քան

«կենսական»: Ահա թե ինչու Արցախի Հանրադատության լուծարումից հետո Ռուսաստանը սկսում է Արցախում տեղակայված ռուս խաղաղապահներին զանգեզուր տեղափոխելու հաշիվներ անել: Ռուսաստանի Հարավային Կովկասից հեռանալու մտախառնությունը էլ ավելի է խորանում վարչապետ Փաշինյանի ստեղծբերի 11-ի հայտարարությամբ. «Եթե ՌԴ խաղաղապահները հեռանան Լեռնային Ղարաբաղից, նրանք չեն կարող տեղափոխվել Հայաստան, այլ դեռ է տեղափոխվեն Ռուսաստան»:

Այլապես Հայաստանում ԱՄՆ դեստան **Լինն Թերջսին**, ինչպես armur.am -ն է նշել, 2021թ. ապրիլի 22-ին հեռու Սյունիքի մարզում չէր հայտարար. «ԱՄՆ-ն չի կարող անսարքեք մնալ Սյունիքի մարզին: Այստեղով անցնում է Հայաստանի ու Իրանի սահմանը, այստեղ է կրկնվում «թյուրքական աշխարհը»: Այստեղ է զանազանները «Մերդիի միջանցքը» Ռուսաստանի անվտանգության դաճային ծառայության վերահսկողությունը փոխանցելու ծրագիրը, ինչը համագոր է **Հայաստանի հարավային սահմանի եւ ինքնիշխանության կորստին**:

Կովկասը նրան որդեստակ կամուրջ է ծառայում Մերձավոր եւ Միջին Արեւելք ներքալանցելու ճանադարհին, որտեղ ի դեմս Ռուսաստանի, թերեւս դրա չեզոքացման համայնականը գործարկման առումով Հայաստանի սարածով անցնող «Զանգեզուրի միջանցքը» Ռուսաստանի համար ավելի «կենսական» է դարձնում, քան Նախիջեանը Ադրբեջանին կաղող իրանական անցուղին:

Երեւանցի կոմպոզիտորի հաջողությունները 2023-ին

Են Չինաստանի Շանհայ ֆաղափում կայացած ժամանակակից երաժշտության համերգին՝ չինական «Նովու-Կլասիկա» կամերայի մեկնաբանությամբ՝ «Գարնանային թռչուն» նախագծի շաղակապով: Կամերայի հիմնադիրը, դիրիժորն ու համերգի նախաձեռնողը չինացի սաղանդավոր երիտասարդ դիրիժոր Ծին Յուկուանգն է, որը նաև Արամ Խաչատրյանի անվան դիրիժորների միջազգային մրցույթի դափնեկիր է: Նա համերգի ժամանակ խոսել է Արփի-

նե Կալինինայի ստեղծագործությունների, ինչպես նաև ադրիլի 24-ի խորհրդի մասին: Համերգին, ինչպես եւ Արփինեի ստեղծագործություններին, անդրադարձել է չինական ամենամեծ երաժշտական դարբերականը՝ «Յինյուե ճուբաոն» (երաժշտական շաբաթաթերթ):

Արփինե Կալինինան աշխատում է Երեւանի Կոմիտասի անվան Պետական կոնսերվատորիայում, կոմպոզիցիա է դասավանդում Երեւանի Սայաթ-Նովայի, Տիգրան Չուխաջյանի անվան երաժշտական դպրոցներում եւ Ավետ Տերտրյանի անվան արվեստի դպրոցում: Նրա սաները հաջողություններ են գրանցում կոմպոզիցիայի աստարտում, դասանի կոմպոզիտորների մրցույթների եւ փառատների մասնակիցներ ու դափնեկիրներ են: Արփինե Կալինինան միջազգային մրցույթների դափնեկիր է՝ Արաբյալ Ռուսաստանի Դաւնոյան Արվեստի աստարտում բարձրագույն նվաճումների համար շնորհակալ «Տրիումֆ» մրցանակը:

Ա. Բ.

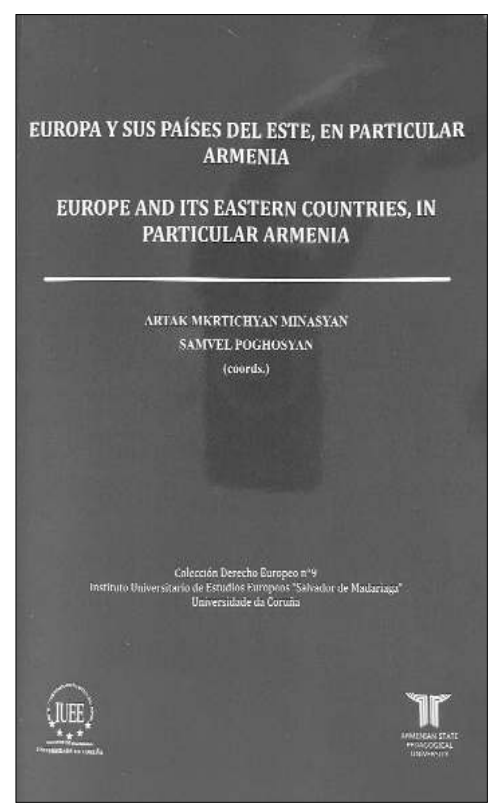
«Եվրոպան եւ նրա արեւելյան երկրները, մասնավորապես Հայաստանը»

Կորունյայի (Իստանբուլ) «Սալվադոր դե Մադարիագա» եվրոպական ուսումնասիրությունների համալսարանական ինստիտուտը լույս է ընծայել «Եվրոպան եւ նրա արեւելյան երկրները, մասնավորապես Հայաստանը» երկրագր (անգլերեն-իստանբուլ) հատուկ (համադրողներ եւ առաջաբանի հեղինակներ՝ **Արսակ Սկրսյան Սինասյան, Սամվել Պողոսյան**): Հատուկ կազմող 16 գլուխներից յոթը վերաբերում են հայոց դասնությանը, որոնց հեղինակները Հայաստանի Գիտությունների Ակադեմիայի եւ բուհերի գիտախառնակներ են, իսկ երկուսն օտարազգի հետազոտողների հոդվածներ են: Հայությանը վերաբերող մյուսներն են **Լիլիթ Հովհաննիսյանի** «Մեծ Բրիտանիայի եւ Միացյալ Նահանգների ֆաղափականությունը հայկական հարցում 1919-1920 թթ.», **Արմինե Եփ-**

րիկյանի «Եվրոպական երկրների դիրիժորունը Նախիջեւանում 1919-1920 թթ.», **Վանիկ Վիրաբյանի** «Եվրոպական եւ ռուսական հասուկ ծառայությունների հակամարտությունը Անդրկովկասում 1918-1920 թթ.», **Նելլի Բաղդասարյանի** «ԵԱՀԿ Միսկի խմբի համամախազահությունը վերսկսելու անհրաժեշտությունը արբեջանա-դարաբաղյան հակամարտության լուծման գործընթացում», **Էլինա Մխիթարյանի** «Փախստականների իրավական կարգավիճակը չճանաչված երկրներում Լեռնային Ղարաբաղի (Արցախի Հանրապետության) օրինակով», **Արսակ Սկրսյան Սինասյանի** «Եվրոպական խորհրդարանի դիրիժորունը Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության վերաբերյալ», **Ալեքսեյ Անտոնի** «Հին ռուսական դեմոկրատները եւ հայ ֆաղափական սարագ-

ությունը Եվրոպայում Սառը դասերազմի առաջին փուլում», **Բալինթ Կովաչի** «Հայերի ընկալումները Եվրոպայի արեւելյան շաղակներում» աշխատությունները: Բոլոր նված հոդվածներն անգլերեն են, միայն վերջինը՝ իստանբուլ: Սկսեմք, որ վերջերս Իստանբուլի մի ֆանի համալսարաններում որոշակի հետաքրքրություն է նկատվում հայագիտության սարքեր ճյուղերի վերաբերյալ: Այս սարվա ադրիլին Մադրիդի Կոմյունիստական համալսարանում բացվել է հայագիտության հասուկ ամբիոն, Մադրիդի Սան Դամասոյի հոգեւոր համալսարանում դասավանդում է գրաբար, իսկ Գրանադայի համալսարանը դասնասկում է հրասարակել հայ-իստանական դասնական կադերին նվիրված ժողովածու:

Ա. Բ.

Ֆրանսիայում ջրաղացը էլեկտրաէներգիայի աղբյուր

Գելսեն գյուղում (Նոր դե-դարսանեն) երեք սարի առաջ ֆաղափարտարանի ղեկավարը փայլուն միջոց հղացավ. նա որոշեց իր հին ջրաղացը վերածել միմի հիդրոէլեկտրակայանի: Այստեղ, սկսած 16-րդ դարից, արդեն կար ջրաղաց: Ծիծե է, երկար ժամանակ չէր աշխատում անիվի հետ կապված խնդիրների դասնառով:

Տաւսունի ջրաղացը, լուսանկարը՝ Ստեփան Պաղիկյանի, 2011թ.

Մի ֆանի սարի դասնառովեց անիվը շարժելու համար: Արդյունում անիվը վերածվել է էլեկտրաէներգիա արտադրելու գործի: Առաջին հայացից դա դարգադես դասնիղ ջրային անիվ էր: Բայց Գոլգինում, 1000 բնակիչ ունեցող փոքրիկ գյուղում, այն կարելի է անվանել բախտի անիվ: Այսինքն՝ անիվը էլեկտրաէներգիա էր արտադրում:

Այսօր, սեփական միմի ղին թույլ է սվել սարեկան հիդրոէլեկտրակայանը գյուլխնայել մինչեւ 73 հազար եվ-

րո էլեկտրաէներգիայի վճարների վրա: Այս կերպ սնեւված գումարը կարելի էր ներդնել, օրինակ, եկեղեցիների եւ գերեզմանատների վերանորոգման համար: Ու թեւ անիվի շեղադրումն իմֆին ֆաղափարտարանին արժեցել է 87 հազար եվրո 2020 թվականին, այնուամենայնիվ, խնայողությունների շնորհիվ այս ներդրումը մեծադես սվել է իր արդյունքը:

Հարկ է նշել, որ Հայաստանում ջրաղացները սարածված են եղել դեռեւս ուրարական ժամանակներից, որի մասին վկայում է Վարագա լեռան (Վան ֆաղափից հարավ-արեւելի) վրա գտնված, 92 սանիմեթր սրամագծով ջրաղացֆարը:

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՂԻԿՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Հրասարակիչ
Հրասարակիչ
«ՎԱՐԱՆ ԹԵԶԵԱՆ»
սոցիալ-մշակութային
հիմնադրամ
Երեւան, Սայաթ-Նովա 21Ա,
Տարածք 48, Երեւան 0001
e-mail: info@azg.am
azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈՒԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հաւալադատութիւն (գովադար)
հեռ. 010 582960
Համակարգչային շարունակը՝
«Ազգ» թերթի
Թերթի միւթերի ամբողջական թէ մասնակի արտատումները տղագիր մասնակի միջոցով, ռադիոհեռուստատեսութեամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խստի արգելում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի:
Միւթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձում:
Գ. սառով յողաւածները գովադարային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը դասնախանասութիւն չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960